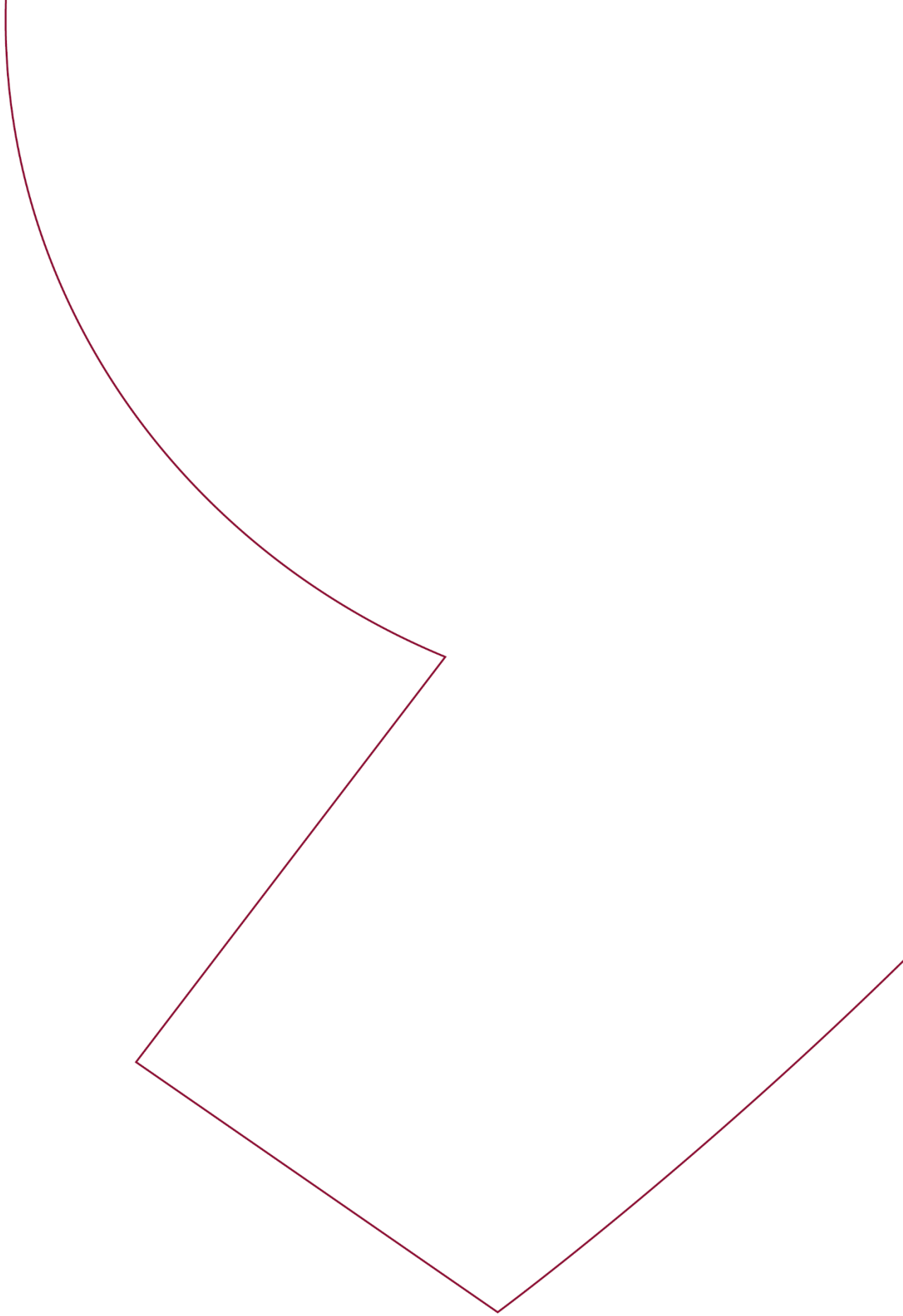

BEOORDELINGSRAPPORT

Beperkte opleidingsbeoordeling

- **Bachelor Theologie**
- **Bachelor Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst**
- **Associate Degree Pastoraal Werk**
- **Master Leraar Godsdienst**

Christelijke Hogeschool Ede

BEOORDELINGSRAPPORT

Beperkte opleidingsbeoordeling

- **Bachelor Theologie (voltijd/deeltijd)**
- **Bachelor Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst (voltijd/deeltijd)**
- **Associate Degree Pastoraal Werk (deeltijd)**
- **Master Leraar Godsdienst (deeltijd)**

Christelijke Hogeschool Ede

CROHO nrs. 35146, 35441, 80146, 45274

Hobéon Certificering & Accreditatie

Datum

maart 2024 (herzien 11 september 2024)

Auditpanel

Drs. R.B. van der Herberg
Dr. P. I.M. de Haan
E.J. Hazeleger BSc
J. Quartel MA
S. Elgersma

Secretaris

Drs. G.W.M.C. Broers

INHOUDSOPGAVE

1.	BASISGEGEVENS	1
2.	SAMENVATTING	3
3.	INLEIDING	6
4.	OORDELEN OP HET NIVEAU VAN DE STANDAARDEN	9
5.	ALGEMEEN EINDOORDEEL	30
6.	AANBEVELINGEN	31
BIJLAGE I	Scoretabel	33
BIJLAGE II	Programma, werkwijze en beslisregels	35
BIJLAGE III	Lijst geraadpleegde documenten	39
BIJLAGE IV	Panel Samenstelling	40

1. BASISGEGEVENS

NAAM INSTELLING	Christelijke Hogeschool Ede
status instelling	Bekostigd
resultaat instellingstoets kwaliteitszorg	Positief tot 1 mei 2024
NAAM OPLEIDING (zoals in croho)	Ad Pastoraal Werk B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst B Theologie M Leraar Godsdienst
registratienummer croho	Ad Pastoraal Werk, 80146 B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst, 35441 B Theologie, 35146 M Leraar Godsdienst, 45274
domein/sector croho	Ad Pastoraal Werk en B Theologie: 'Gedrag en maatschappij' B opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in godsdienst en M Leraar Godsdienst: 'Onderwijs'.
oriëntatie opleiding	Ad Pastoraal Werk, associate degree B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst, hbo bachelor B Theologie, hbo bachelor M Leraar Godsdienst, hbo master
niveau opleiding	Ad Pastoraal Werk, hbo associate degree, niveau 5 B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst, hbo bachelor, niveau 6 B Theologie, hbo bachelor, niveau 6 M Leraar Godsdienst, hbo master, niveau 7
graad en titel	Ad Pastoraal Werk, associate degree B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst, bachelor B Theologie, bachelor of arts M Leraar Godsdienst, master of education
aantal studiepunten	Ad Pastoraal Werk, 120 EC B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst, 240 EC B Theologie, 240 EC M Leraar Godsdienst, 90 EC
afstudeerrichtingen	-
locatie	Ede
varianten	Ad Pastoraal Werk, deeltijd B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst, deeltijd en voltijd B Theologie, deeltijd en voltijd M Leraar Godsdienst, deeltijd
onderwijstaal	Nederlands

datum audit / opleidingsbeoordeling	12 en 13 december 2023
-------------------------------------	------------------------

2. SAMENVATTING

De Afdeling Theologie van de CHE biedt de volgende opleidingen aan:

- Bachelor Theologie,
- Bachelor Leraar Godsdienst (GL),
- Associate degree (Ad) Pastoraal Werk,
- Master Leraar Godsdienst (mGL).

De CHE profileert zich als onderwijsinstelling met een uitgesproken theologieprofiel. Voor de bacheloropleidingen geldt dat de CHE deze aanbiedt als een vierjarige voltijd- en deeltijdvariant. De Ad-opleiding omvat twee studie jaren en volgen studenten in deeltijd. De inhoud ervan komt overeen met de twee eerste studie jaren van de bachelor Theologie. De Master Leraar Godsdienst biedt de CHE aan in een deeltijdvariant en omvat eveneens twee studie jaren. De CHE wil inspelen op veranderingen in het werkveld waarvoor zij studenten opleidt. Daarom hebben de vier opleidingen die onderwerp zijn van deze beoordeling de afgelopen jaren gewerkt aan een nieuw curriculum dat nauwer aansluit bij de huidige generatie studenten zonder daarbij concessies te doen aan de kwaliteit van de opleidingen.

Een belangrijk aspect is dat de opleidingen in hun opleidingsprofielen beschrijven op welke wijze zij de specifieke theologiecomponent vormgeven. Tijdens de audit noemde de opleiding dit een 'overkoepelend narratief' met als titel *'Theologie: midden in het leven'*

Standaard 1. Beoogde leerresultaten

De vier opleidingen, Ad Pastoraal Werk, B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst, B Theologie en M Leraar Godsdienst, baseren zich bij hun onderwijs op de meest recente landelijk vastgestelde opleidingsprofielen en die gelden voor alle hier beoordeelde varianten. De kerntaken en de kennisbases voldoen aan de vereisten van oriëntatie en inhoud. Internationale referentiekaders spelen een rol bij het definiëren van de verschillende niveaus. Onderzoek is op gedegen wijze in het opleidingsprofiel verdisconteerd; de samenwerking met het lectoraat kan intensiever; internationalisering is in de curricula opgenomen. De samenwerking en relatie met het werkveld is zonder meer goed. Opleidingen en werkveld weten elkaar te vinden en overleggen over opleidingsrelevante thema's.

Gelet op het bovenstaande beoordeelt het auditpanel standaard 1 voor de opleidingen: Ad Pastoraal Werk (deeltijd), B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst (deeltijd, voltijd), B Theologie (deeltijd, voltijd) en M Leraar Godsdienst (deeltijd) als voldoet.

Standaard 2. Onderwijsleeromgeving

Voor de opleidingen Ad Pastoraal Werk (deeltijd), B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst (deeltijd, voltijd), B Theologie (deeltijd, voltijd) en M Leraar Godsdienst (deeltijd), stelt het auditpanel vast dat zij de leerresultaten op adequate wijze hebben uitgewerkt in de doelstellingen en in een programma dat goed aansluit op de verschillende niveaus, Ad, bachelor resp. master voor de verschillende opleidingen. De didactische component is duidelijk vormgegeven met een uitgebreide praktijkcomponent, hetgeen studenten de mogelijkheid biedt om theorie en praktijk te vervlechten. GL-studenten volgen een curriculum dat in ruime mate aandacht besteedt aan de theorie- en praktijkcomponent van het leraarschap. Dit gebeurt onder andere binnen de kaders van stages op scholen, waaronder de opleidingsschool COS, waar de opleiding mee samenwerkt. Het auditpanel is positief over de samenwerking tussen GL en deze scholen die gezamenlijk een gemeenschappelijk doel nastreven: het opleiden van goede onderwijsprofessionals. Een terecht punt volgens het auditpanel. De lerarenopleidingen, bachelor en master, kunnen nog meer dan dat dit thans het geval is, werken vanuit vakdidactische modellen en meer aandacht besteden aan het vakdidactisch redeneren. Neem dit aspect explicieter op in de leeruitkomsten zodat de vakdidactische component hierbinnen goed waarneembaar is. De begeleiding door de

opleidingen van studenten op de werkplek kan intensiever. Versterk de contacten met de werkveldplekken. Het aantal contacturen bij de deeltijd bachelor kan hoger; het auditpanel is tevreden over het feit dat de opleiding dit verhoogt. Het auditpanel is, in navolging van de studenten, content over de kwaliteit van het team docenten, zowel wat betreft hun vakinhoudelijke als didactische kennis en vaardigheden. De werkdruk onder docenten blijft voor de opleidingen een aandachtspunt. Na herziening van de curricula moet deze afnemen, zo verwacht de opleiding. De leerlijnen die de opleidingen onderscheiden, zijn goed gekozen waarbij de 'leerlijn grenservaringen' er nadrukkelijk uitspringt. De onderzoekscomponent heeft een eigen plek in de curricula waarbij de omvang bepaald wordt door het niveau van de opleiding. De kwaliteitszorg rondom de curricula is op orde; studenten zijn tevreden over de opleidingen. De voorzieningen, inclusief gebedsruimten, zijn adequaat.

Gelet op het bovenstaande beoordeelt het auditpanel standaard 2 voor de opleidingen: Ad Pastoraal Werk (deeltijd), B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst (deeltijd, voltijd), B Theologie (deeltijd, voltijd) en M Leraar Godsdienst (deeltijd) als voldoet.

Standaard 3. Toetsing

De opleidingen hanteren een toetssystematiek die duidelijk is vormgegeven en studenten behulpzaam is bij hun leerproces. De toetsen zijn valide en betrouwbaar, evenals de beoordeling(swijze). De toetseisen zijn helder voor de studenten; daar waar dit (nog) niet het geval is, maken de opleidingen er werk van. De leeruitkomsten dekken de bekwaamheidseisen waar GL-studenten in de beroepspraktijk aan dienen te voldoen. In het verlengde hiervan is het auditpanel positief over de wijze waarop de GL-opleiding het praktisch functioneren van de student beoordeelt en de rol hierbij van het werkveld. Van belang is dat de opleidingen voldoende aandacht blijven besteden aan de toetsing van de kenniscomponent. Het is goed dat zij dit aspect op het netvlies hebben en dat het een gesprekstema is en blijft binnen de opleidingen. De kwaliteit van de tentaminering en examinering voldoet aan de wettelijke deugdelijkheidsvereisten. De examencommissie is *in control* en neemt haar wettelijke taken serieus. Het auditpanel is verder te spreken over de kalibreersessies en het initiatief om ook in landelijk verband de kwaliteit van de eindwerken tegen het licht te houden, ook een vorm van kalibreren.

Gelet op het bovenstaande beoordeelt het auditpanel standaard 3 voor de opleidingen: Ad Pastoraal Werk (deeltijd), B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst (deeltijd, voltijd), B Theologie (deeltijd, voltijd) en M Leraar Godsdienst (deeltijd) als voldoet.

Standaard 4. Gerealiseerde leerresultaten

Afgestudeerden van de vier opleidingen volgen een afstudeertraject dat hen in ruime mate in de gelegenheid stelt om hun kennis en kunde op het brede vakgebied theologie, en voor de beide lerarenopleidingen, vakgebonden didactiek, te etaleren. Voor de bachelor- en master GL-opleiding merkt het auditpanel op dat hun afgestudeerden voldoen aan de bekwaamheidseisen voor het leraarschap, zoals blijkt uit de door het auditpanel bestudeerde afstudeerwerken waar deze bekwaamheidseisen, gedekt door de leeruitkomsten, zijn terug te vinden. Alle 39 door het auditpanel bestudeerde afstudeerwerken op de niveaus Ad, bachelor en master in de varianten voltijd en deeltijd representeren de per opleiding te onderscheiden niveaus. Zowel studenten als docenten zijn tevreden over de opleidingen. De hiervoor als 'fragiele positie' omschreven positie van de hbo theoloog op de arbeidsmarkt vormt een punt van aandacht. De opleidingen zijn zich hiervan bewust en nemen adequate maatregelen.

Gelet op het bovenstaande beoordeelt het auditpanel standaard 4 voor de opleidingen: Ad Pastoraal Werk (deeltijd), B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst (deeltijd, voltijd), B Theologie (deeltijd, voltijd) en M Leraar Godsdienst (deeltijd) als voldoet.

Algemene conclusie:

Het auditpanel stelt vast dat de opleidingen Ad Pastoraal Werk in de variant deeltijd, de bacheloropleiding Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst in de varianten deeltijd en voltijd, de bachelor Theologie in de varianten deeltijd en voltijd en de master Leraar Godsdienst in de variant deeltijd, studenten een studieprogramma aanbieden dat zich baseert op bij de landelijk vastgestelde opleidingsprofielen. Verder zijn de studieprogramma's actueel en sluiten zij aan bij de eisen die het beroepenveld stelt aan afgestudeerden van deze opleidingen. Een sterk punt van de opleidingen vormt het team docenten dat vakinhoudelijk en vakdidactisch onderwijs op de vereiste niveaus, Ad, bachelor en master verzorgt. Studenten zijn tevreden over hun docenten. Het toetsproces is adequaat vormgegeven en wordt eveneens op adequate wijze uitgevoerd. Bij hun afstuderen beschikken studenten, getuige het niveau van de afstudeerwerken, over het Ad-niveau voor de Ad Pastoraal werk, het bachelorniveau voor de Theologieopleiding en de Leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst en het masterniveau bij de opleiding Master leraar Godsdienst. Hiermee is de cirkel gesloten van standaard 1 naar standaard 4 van het NVAO accreditatiekader.

Op basis van het bovenstaande adviseert het auditpanel de NVAO om de opleidingen Ad Pastoraal Werk in de variant deeltijd, de bacheloropleiding Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst in de varianten deeltijd en voltijd), de bachelor Theologie in de varianten deeltijd en voltijd en de master Leraar Godsdienst in de variant deeltijd van de Christelijke Hogeschool Ede opnieuw te accrediteren voor de periode van zes jaar.

Na instemming van de panelleden is dit rapport vastgesteld door de voorzitter te Den Haag op 20 maart 2024.

3. INLEIDING

Clustervisitatie visitatiegroep HBO Theologie en Levensbeschouwing

De visitatiegroep HBO Theologie en Levensbeschouwing bestaat uit dertien opleidingen: vier theologie opleidingen, zes tweedegraads leraar Godsdienst opleidingen, een Ad Pastoraal werk en twee master leraar Godsdienst opleidingen. Deze dertien opleidingen worden aangeboden door vijf hogescholen. Hobéon begeleidt alle audits binnen dit cluster. In de auditpanels is gezorgd voor overlap van panelleden, voorzitters en secretarissen, die meerdere audits in het cluster uitvoeren.

CHE:

De CHE biedt vijf associate degrees (deeltijd), tien bacheloropleidingen (tien voltijd en acht deeltijd) en vijf masteropleidingen (deeltijd) aan, naast post-hbo-onderwijs, cursussen, trainingen, in-company- en maatwerktrajecten. Met haar breed palet aan opleidingen wil de CHE inspelen op veranderingen in het werkveld waarvoor zij studenten opleidt. Er is, zo geeft de directeur van de theologie-opleidingen aan in zijn voorwoord van de Zelfevaluatie, sprake van uitdagingen en vragen van een niet te onderschatten complexiteit hetgeen ook vraagt om het anders opleiden van studenten. Daarom hebben de vier opleidingen die onderwerp zijn van deze beoordeling de afgelopen jaren gewerkt aan een nieuw curriculum dat nauwer aansluit bij de huidige generatie studenten zonder daarbij concessies te doen aan de kwaliteit van de opleidingen.

De Afdeling Theologie van de CHE biedt de volgende opleidingen aan:

- Bachelor Theologie,
- Bachelor Leraar Godsdienst (GL),
- Associate degree (Ad) Pastoraal Werk,
- Master Leraar Godsdienst (mGL).

Voor beide bacheloropleidingen geldt dat de CHE deze aanbiedt als een vierjarige voltijd- en deeltijdvariant. De Ad-opleiding omvat twee studiejaar en die volgen de studenten in deeltijd. De inhoud ervan komt overeen met de twee eerste studiejaar van de bachelor Theologie. De Master Leraar Godsdienst biedt de CHE aan in een deeltijdvariant en omvat eveneens twee studiejaar.

De Bachelor Theologie is veruit de grootste van de vier hier besproken theologieopleidingen met 226 studenten, gevolgd door 44 studenten in de Bachelor Leraar Godsdienst, 33 in de Ad Pastoraal werk en 13 in de Master Leraar Godsdienst. Gelet op de beperkte omvang van de vier theologie-opleidingen, is de CHE op zoek naar meer synergie tussen de opleidingen hetgeen het mogelijk maakte om hen in één keer te laten beoordelen en in één accreditatierapport de resultaten van de beoordeling samen te vatten.

De CHE onderscheidt zes beleidsterreinen: Identiteit, Onderwijs, Onderzoek, Werkveld, Mensen en Middelen. Elke opleiding heeft een directeur die verantwoordelijkheid draagt voor de implementatie en realisatie van het beleid binnen zijn opleiding(en). Dit gebeurt in nauw overleg met onder andere het curriculumteam van de opleiding. De directeur legt verantwoording af aan het College van Bestuur. Aan de hogeschool studeren circa 5.100 studenten en werken circa 600 medewerkers.

Aandachtspunten

Ten tijde van de vorige accreditatieronde bestond de Ad Pastoraal Werk nog niet. Toen zijn wel de bachelor Theologie, de bachelor Leraar Godsdienst en de master Leraar Godsdienst beoordeeld en vervolgens geaccrediteerd. Hierna volgt een overzicht van de aandachtspunten alsmede een overzicht van de door de opleidingen genomen verbetermaatregelen.

Bachelor Theologie en Bachelor Leraar Godsdienst

Aandachtspunt	Genomen maatregelen
Onvoldoende verbinding tussen kennisontwikkeling en praktisch handelen.	Dit was aanleiding voor het ontwikkelen van het nieuwe curriculum. Een ontwerpeis voor de nieuwe onderwijseenheden was dat het grotere eenheden zouden zijn, met daarin zowel vaardigheid als kennis, die via een beroepshandeling verbonden zouden zijn.
Geef meer aandacht aan internationale oriëntatie	Het vergroten van de internationale oriëntatie is verwerkt in de leerlijn grenservaringen. Inmiddels hebben meerdere studenten een deel van de opleiding in het buitenland gevolgd en hebben een eerste studiereis naar Rome achter de rug. Het auditpanel komt hier later in deze rapportage op terug.
Bied meer transparantie aan studenten vóór de 'poort'.	De transparantie voor de poort is volgens het auditpanel toegenomen omdat de opleidingen een eenduidiger verhaal over de opbouw van het curriculum (via kerntaken), de aanpak (via formatief handelen op vaste lesdagen) en de herkenbaarheid op <i>Theologie@Ede</i> . De CHE heeft dit op een adequate wijze aangepakt.
Werk meer vanuit een eenvormig didactisch concept	Dit hebben de opleidingen vormgegeven door gezamenlijk een grotere plek te geven aan formatief handelen. De opleidingen hebben hier het afgelopen jaar ervaring in opgedaan, zo stelt het auditpanel vast. Zo hebben er professionaliseringsbijeenkomsten plaatsgevonden. Ook de plek van ervaringsleren als integraal onderdeel van de leeromgeving past hier volgens het auditpanel bij.
De studielast is te hoog	Voor zover dit veroorzaakt werd in een curriculum dat gefragmenteerd was met veel kleine toetsen is dat ontwerpmatig opgelost in het nieuwe curriculum, door te werken met grotere eenheden met daarbinnen meer samenhang in de deelopdrachten, zo stelt het auditpanel vast. Voor de opleidingen is dit een blijvend aandachtspunt dat zij nauwlettend monitoren, mede op basis van studentevaluaties, kortom <i>work in progress</i> volgens het auditpanel.

Associate degree Pastoraal werk

- Wat betreft de opvolging van de aandachtspunten van het auditpanel naar aanleiding van de accreditatie van de Ad Pastoraal Werk in 2021 op basis van een 'Toets nieuwe opleiding' het volgende. De opleiding heeft ervoor gekozen, hoewel de volledige accreditatiecyclus van zes jaar nog niet is doorlopen, om de aandachtspunten te verwerken in de curriculumvernieuwing.. De kwaliteit van de toetsing stijgt vooral

doordat de Ad de kwaliteit van toetsing expliciet borgt in het nieuwe curriculum. Dit biedt de AD-studenten meer vakinhoudelijke diepgang en een beter evenwicht tussen generieke en specifieke programmaonderdelen.

Master Leraar Godsdienst

- Wat betreft de aandachtspunten voor de Master Leraar Godsdienst (mGL) is het auditpanel het volgende gebleken. In onder andere het opleidingsplan voor de mGL heeft de opleiding het ontwikkelpad beschreven en verder toegelicht dat zij sinds de laatste visitatie in 2017 volgde. Zo vond het toenmalig auditpanel het literatuurgebruik te weinig kritisch. Uit de door het auditpanel bestudeerde documentatie blijkt dat de opleiding dit heeft opgepakt door in de module Vak- en Schoolontwikkeling bij elke toets aandacht te besteden aan de kwaliteit van het brongebruik door studenten. Verder heeft de opleiding de leerinhouden 'logisch' verdeeld over drie modules. De taakverdeling tussen docenten is verbeterd en sluit nog beter aan bij hun expertise. Ook is er sprake van meer overzicht rondom toetsen en is er sprake van meer uniformiteit in de beoordelingssystematiek. Tenslotte is het niveau van onderzoek door studenten en van het onderwijs in onderzoeksmethodiek versterkt.

Deze rapportage

In de voorliggende rapportage beschrijft het auditpanel zijn bevindingen op basis van een tweedaagse audit waarbij de vier opleidingen gezamenlijk zijn beoordeeld. Het auditpanel voerde gesprekken met verschillende gremia alsmede met vertegenwoordigers van de vier opleidingen. In overleg met de opleidingen is ervoor gekozen om de bevindingen van de audit in één rapport te beschrijven omdat de theologieopleidingen:

- in eenzelfde richting bewegen en daarbij veel samenwerken,
- hetzelfde team docenten inzet,
- de opleidingen deels inhoudelijk overlap vertonen,
- zij over één examencommissie beschikken.

Het auditpanel beschrijft zowel de meer generieke aspecten van de vier opleidingen als hun eigenheid. Daar waar sprake is van het laatste, is dit in de tekst vermeld.

4. OORDELEN OP HET NIVEAU VAN DE STANDAARDEN

4.1. Beoogde leerresultaten

Standaard 1: De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen.

Toelichting NVAO: De beoogde leerresultaten beschrijven aantoonbaar het niveau (associate degree, bachelor of master) zoals gedefinieerd in het Nederlands kwalificatieraamwerk en de oriëntatie (hbo of wo) van de opleiding. Ze sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die vanuit het regionale, het nationale en het internationale perspectief door het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding. Voor zover van toepassing zijn de beoogde leerresultaten tevens in overeenstemming met relevante wet- en regelgeving.

Bevindingen

De curricula van de opleidingen Ad Pastoraal Werk, B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst, B Theologie en M Leraar Godsdienst zijn gebaseerd op de meest actuele landelijke opleidingsprofielen voor de verschillende opleidingen (zie hierna een uitsplitsing per opleiding) en kennisbases, zo stelt het auditpanel vast. De niveaus van de vier opleidingen representeren de geldende NLQF-niveaus, zo stelt het auditpanel vast. Voor de Ad opleiding geldt niveau 5, voor beide bacheloropleidingen niveau 6 en voor de masteropleiding niveau 7. De landelijke opleidingsprofielen sommen wij hierna per opleiding op:

Bachelor Theologie

- Opleidingsprofiel: Professional met Diepgang III. Competenties voor de hbo-theoloog.
- Kennisbasis theologie (hbo), herziene versie 2021.

Associate degree Pastoraal Werk

Zie hierboven: het opleidingsprofiel en de kennisbasis voor de Bachelor Theologie zijn als brondocument en daarmee als legitimatie gebruikt. Jaar 1 en 2 Ad is gelijk aan jaar 1 en 2 van Theologie bachelor. Op basis daarvan is het Beroeps- en Opleidingsprofiel Associate Degree Pastoraal Werk opgesteld. Dit heeft het auditpanel bestudeerd en stelt vast dat dit beantwoordt aan het Ad-niveau van deze opleiding.

Bachelor Leraar Godsdienst en Levensbeschouwing (GL)

- Specifieke Kennisbasis Tweedegraads lerarenopleiding Godsdienst en Levensbeschouwing.
- Generieke Kennisbasis Tweedegraads lerarenopleiding.
- Bekwaamheidseisen Leraar Voortgezet Onderwijs.

Master Leraar Godsdienst en Levensbeschouwing (mGL)

- Specifieke Kennisbasis Docent Godsdienst & Levensbeschouwing master.
- Generieke Kennisbasis Eerstegraads Lerarenopleiding.
- Bekwaamheidseisen Leraar Voortgezet Onderwijs.

Een belangrijk aspect is dat de opleidingen in hun opleidingsprofielen beschrijven op welke wijze zij de specifieke theologiecomponent vormgeven. Tijdens de audit hebben zij het dan over een 'overkoepelend narratief' (zie hierna) met als titel '*Theologie: midden in het leven*'. Dit vormt voor de opleidingen op de drie niveaus (Ad, bachelor en master) het uitgangspunt in het opleidingsplan van de nieuwe curricula. Hierin werken zij uit wat iedere opleiding kenmerkt en hoe zij zich willen positioneren ten opzichte van andere hbo-theologie opleidingen. Zo willen zij dat studenten 'met lef (...) verbinding maken tussen de levensvragen van mensen nu en de Bijbelse bronnen'. Als illustratie geeft het auditpanel hierbij een aantal kenmerkende

hoofdpunten uit het 'overkoepelende narratief', afkomstig uit de door het auditpanel bestudeerde documentatie:

- Theologie is een discipline die haar relevantie vindt in het gewone, dagelijkse leven.
- Door de inbedding van theologie in de beroepspraktijk, neemt hermeneutisch handelen een centrale plek in binnen de theologiebeoefening.
- Vanwege hun achterban en het werkveld hechten de opleidingen belang aan kennis van de Bijbel en de christelijke traditie in het algemeen, en de protestantse traditie in het bijzonder.

Kerntaken

De 'vertaalslag' naar nieuwe curricula maken de opleidingen door met kerntaken te werken, geformuleerd in overleg met relevante werkveldpartners. Kerntaken zijn de voor het werkveld herkenbare clusters van bij elkaar behorende beroepshandelingen. Deze zijn door de opleidingen zodanig uitgewerkt in leeruitkomsten, dat iedere onderwijseenheid leidt tot het behalen van één leeruitkomst. De kerntaken zijn primair, leeruitkomsten zijn daarvan afgeleid.

De curricula zijn opgebouwd uit onderwijseenheden van telkens 10 EC, waarbij elke onderwijseenheid toewerkt naar één leeruitkomst. Het auditpanel stelt vast dat de kerntaken, bijvoorbeeld, zijn uitgewerkt in de opleidingsplannen voor de bachelor Theologie en GL voltijd. Zij verantwoorden de relevantie en inhoud van de kerntaken, de leeruitkomsten en de kennisbasis. Per opleiding zien de kerntaken er als volgt uit.

Bachelor Theologie (voltijd)

De opleiding onderscheidt de volgende zeven kerntaken:

1. Hermeneutisch handelen
2. Professioneel ontwikkelen
3. Werken in een organisatie
4. Vormen en toerusten
5. Begeleiden zingevingsvragen
6. Vieren en spreken
7. Maatschappelijk/missionair present zijn

Een korte toelichting op deze kerntaken. Hermeneutisch handelen en professioneel ontwikkelen zijn samen de kern van de opleiding. Beide kerntaken geven voeding aan de andere kerntaken. De kerntaken 4 t/m 7 richten zich op de meer beroepsspecifieke taken in het werkveld. Kerntaak 3 is gericht op het verwerven van algemene hbo-vaardigheden.

Bachelor GL (voltijd)

De leeruitkomsten van de opleiding Leraar Godsdienst zijn geordend langs de kerntaken:

1. Hermeneutisch handelen
2. Professioneel ontwikkelen
3. Werken in een organisatie
4. Onderwijs verzorgen
5. Leerlingen begeleiden
6. Een GL-leerplan ontwikkelen

Naast theologie-kerntaken, onderscheidt de lerarenopleiding een aantal taken die specifiek zijn voor het leraarschap. Zo is de hier genoemde vierde kerntaak, Onderwijs verzorgen, de zichtbaarste en omvangrijkste taak van de leraar Godsdienst. Voor deze kerntaak is in de opleiding dan ook de meeste ruimte gereserveerd. De kerntaken op het gebied van het begeleiden van leerlingen en het ontwikkelen van een leerplan zijn twee kerntaken waar de leraar in de beroepspraktijk mee te maken krijgt. Verder geldt dat studenten leeruitkomsten moet aantonen binnen de eigen beroepscontext.

Bachelor Theologie en GL (deeltijd)

De leeruitkomsten van beide deeltijdopleidingen heeft het auditpanel bestudeerd en stelt vast dat deze identiek zijn aan die van de voltijdvariant. Ook hiervoor geldt dat de leeruitkomsten gebaseerd zijn op de landelijke eisen. Ten tijde van de audit waren zij nog niet geordend via de kerntaken van het nieuwe curriculum. Vanaf 1 september 2024 zullen de kerntaken, zoals hierboven beschreven, ook de structuur en inhoud van de deeltijdopleidingen bepalen, zo is de verwachting.

Associate degree Pastoraal Werk

De leeruitkomsten van de Ad komen overeen met die van de eerste vier modules van de Bachelor Theologie. Dit is logisch omdat de Ad overeenkomt met de eerste twee studiejaar van deze bacheloropleiding. Alleen in haar afstudeerprotocol wijkt de Ad af van de bachelor. Met betrekking tot het profiel van de Ad stelt het auditpanel het volgende vast. Dit is uitgewerkt in het Beroeps- en Opleidingsprofiel Associate degree Pastoraal Werk. Het beschrijft de volgende taakgebieden die volgens het auditpanel typerend zijn voor een beroepsprofessional op Ad-niveau, een belangrijke constatering want daarmee het Ad-niveau vaststellend:

- Taakgebied 1. Het bevorderen van het religieus-sociaal/levensbeschouwelijk-sociaal functioneren van mensen, netwerken en (geloofs)gemeenschappen.
- Taakgebied 2. Het werken in en met diverse organisatorische verbanden.
- Taakgebied 3. Professionalisering met een focus op het ontwikkelen en onderhouden van de eigen spiritualiteit, het signaleren van trends en het doen van (innovatief) onderzoek.

Master GL

De leeruitkomsten van de mGL zijn ondergebracht in drie leerlijnen, elk met een omvang van 30 EC. De drie leerlijnen samen vormen het maximaal aantal EC's dat studenten voor deze master kunnen behalen:

- Vakinhoudelijke bekwaamheid.
- Praktijkbekwaamheid.
- Vak- en schoolontwikkeling.

Kenmerkend voor deze master is haar praktijkgerichtheid. Zo investeert de opleiding steeds meer in lesbezoeken om zo de praktijkplek zwaar te laten meewegen bij zowel de niveaubepaling als bij de beoordeling. In haar onderwijs biedt de mGL een balans tussen maatwerktrajecten en een gezamenlijk te volgen onderwijsprogramma. Om recht te doen aan de verschillen in voorkennis, ervaring en motivatie tussen studenten, bestaat er uitgebreide ruimte voor maatwerkkeuzes, de studentgecentreerdheid in standaard 2 in deze rapportage.

In dit verband vindt het auditpanel het van belang, zoals blijkt uit de documentatie en uit het auditgesprek met docenten, dat besloten is de kerntaak 'Begeleiden bij zingevingsvragen' te creëren, en hier een nieuwe specialisatie op te richten. De theologie-opleidingen zien steeds meer studenten die in het veld rondom zingeving/zorg werkzaam zijn. Het auditpanel ondersteunt dit voornemen.

Onderzoekend vermogen

De opleidingen hebben op het terrein van praktijkgericht onderzoek een aantal uitgangspunten geformuleerd:

- De opleidingen leiden geen onderzoekers op, maar veel meer onderzoekende professionals.
- Onderzoek moet een bijdrage leveren aan de duurzame ontwikkeling van de onderzoekende professional en diens beroepspraktijk.
- Doel van praktijkgericht onderzoek is om met meer inzicht en begrip te handelen in een bepaalde context.

Het auditpanel onderschrijft het uitgangspunt van de opleidingen dat zij professionals opleiden die beschikken over vaardigheden, gefundeerd in een nieuwsgierige houding. Dat laatste is een basisvoorwaarde om in het werkveld te functioneren als een lerende professional die beschikt

over interne motivatie om (1) zich zelf te ontwikkelen en om (2) een bijdrage te leveren aan de ontwikkeling van de vakgebieden, vertaald naar de drie opleidingsniveaus Ad, bachelor en master.

Internationalisering

De afgelopen jaren hebben de opleidingen aandacht besteed aan internationalisering. Daarbij merken zij op dat internationalisering geen doel op zich is, maar ingebed moet zijn in de curriculumstructuur van iedere opleiding afzonderlijk. Op basis van het CHE-breed geldende document '*Towards an international Christian education centre*' geven de opleidingen vorm aan de internationaliseringsagenda, verder beschreven in de door het auditpanel bestudeerde notitie 'Visie Internationalisering Academie Theologie'. Hieruit blijkt dat studenten kennismaken met de internationale context van het beroepenveld. De opleidingen laten studenten daarnaast kennis maken met internationale bronnen op het gebied van theologie, toegesneden op de inhoud en het niveau van de opleiding. De opleidingen moedigen hun studenten aan om in het buitenland kennis te maken met het vakgebied, bijvoorbeeld via stages. Een beperkt aantal studenten maakt thans van deze mogelijkheid gebruik. Ook nemen studenten tijdens hun studie deel aan tenminste één buitenlandse reis. Het auditpanel merkt op dat de opleidingen wat internationalisering betreft 'meters hebben gemaakt'. Zij kunnen hun studenten (en docenten) nog meer stimuleren om in het buitenland kennis en ervaringen te verwerven, bijvoorbeeld op het gebied van Religious Education-breed, waarbij niet alleen aandacht is voor de christelijke religie.

Afstemming met het werkveld

Tot de partners waarmee de opleidingen samenwerken, behoren de Protestantse Kerk in Nederland, het Leger des Heils, Eleos, Lelyzorggroep, Opella Bennekom en onderwijsinstellingen zoals Het Streek uit Ede en GSR uit Rotterdam in het kader van de Christelijke Opleidingsschool. Afstemming tussen de opleidingen met het werkveld gebeurt op verschillende manieren. Op de eerste plaats beschikken docenten over ervaringen in het werkveld. Zo zijn de meeste docenten actief in het theologisch- en/of het pedagogisch werkveld en bijgevolg op de hoogte van en/of betrokken bij ontwikkelingen in het vakgebied. Ook zoeken de opleidingen afstemming met het werkveld via de kerntaken. Concreet: tijdens de curriculumontwikkeling hebben de opleidingen met werkveldpartners de kerntaken afgestemd. Docententeams die verantwoordelijk zijn voor een specifieke kerntaak onderhouden contacten met de beroepspraktijk binnen het werk-/taakveld dat op de kerntaak aansluit. Het mes snijdt dan aan twee kanten: de afstemming bevordert enerzijds de mogelijkheid voor het aanbieden van praktijkplekken voor studenten, anderzijds blijven de opleidingen op de hoogte van ontwikkelingen op het specifieke werkterrein. Op landelijk niveau treffen de opleidingen vertegenwoordigers van werkveldpartners en werkgeversorganisaties tweemaal per jaar via het brancheoverleg waarin ook de andere aanbieders van hbo-opleidingen Theologie deelnemen.

Lectoraat

Het auditpanel heeft tijdens de audit gesproken met de lector. Uit dit gesprek bleek dat de onderzoeksagenda van het lectoraat opgesteld is na overleg met het werkveld. In een volgende stap willen de opleidingen de mogelijkheid onderzoeken om te komen tot 'Professionele Leergemeenschappen' waar theologiestudenten met name in de afstudeerfase aan deelnemen binnen de kaders van de onderzoeksagenda van het lectoraat. In een leergemeenschap brengen de opleidingen het werkveld, studenten en kenniskringleden bij elkaar. Op basis van gemeenschappelijke vragen kunnen zij praktijkgericht onderzoek uitvoeren. De opleidingen kunnen volgens het auditpanel studenten aanmoedigen om hieraan deel te nemen en tevens het lectoraat meer onder de aandacht te brengen van studenten. Het auditpanel is van mening, mede naar aanleiding van het gesprek met de lector, dat dit voor studenten van meerwaarde is bij de latere beroepsuitoefening.

Weging en Oordeel

De vier opleidingen, Ad Pastoraal Werk, B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst, B Theologie en M Leraar Godsdienst, baseren zich bij hun onderwijs op de meest recente landelijk vastgestelde opleidingsprofielen en die gelden voor alle hier beoordeelde varianten. De kerntaken en de kennisbases voldoen aan de vereisten van oriëntatie en inhoud. Internationale referentiekaders spelen een rol bij het definiëren van de verschillende niveaus. Onderzoek is op gedegen wijze in het opleidingsprofiel verdisconteerd; de samenwerking met het lectoraat kan intensiever; internationalisering is in de curricula opgenomen. De samenwerking en relatie met het werkveld is zonder meer goed. Opleidingen en werkveld weten elkaar te vinden en overleggen over opleidingsrelevante thema's.

Gelet op het bovenstaande beoordeelt het auditpanel standaard 1 voor de opleidingen: Ad Pastoraal Werk (deeltijd), B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst (deeltijd, voltijd), B Theologie (deeltijd, voltijd) en M Leraar Godsdienst (deeltijd) als voldoet.

4.2. Onderwijsleeromgeving

Standaard 2: Het programma, de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van het docententeam maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren.

Toelichting NVAO: De beoogde leerresultaten zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma. Hierbij wordt rekening gehouden met de diversiteit van de toegelaten studenten. De docenten zijn zowel inhoudelijk als didactisch voldoende deskundig om de opleiding te verzorgen en geven begeleiding. De onderwijsleeromgeving bevordert dat studenten op actieve wijze deelnemen aan de vormgeving van het eigen leerproces (*student-centred*).

Indien het onderwijs in een andere taal dan het Nederlands wordt verzorgd, motiveert de opleiding deze keuze. Dit geldt ook indien de opleiding een anderstalige opleidingsnaam hanteert. Docenten beschikken over voldoende beheersing van de taal waarin zij doceren. Voorzieningen worden niet beoordeeld, tenzij deze specifiek voor de betreffende opleiding zijn getroffen.

Bevindingen

Recente ontwikkelingen binnen de vier opleidingen

Mede naar aanleiding van ontwikkelingen in het beroepenveld heeft de CHE besloten om voor de vier opleidingen een nieuw curriculum te ontwikkelen. Tot deze ontwikkelingen behoort onder andere de vraag vanuit het werkveld naar afgestudeerden die over meer generieke bekwaamheden beschikken (zoals ook beschreven in het landelijk opleidingsprofiel Theologie, zo stelt het auditpanel vast). Ook vormen nieuwe onderwijskundige ontwikkelingen (leeruitkomsten, student gecentreerd onderwijs) voor de vier opleidingen aanleiding om het didactisch concept tegen het licht te houden. Tenslotte willen de opleidingen met een nieuw curriculum studenten een 'beter vormgegeven ordenend verhaal' aanbieden en daarbij kennis en vaardigheden verder integreren. Afronding en implementatie van de nieuwe curricula leidt tot nog meer samenhang tussen de vier opleidingen. Het auditpanel vat, in navolging van de opleidingen, de uitgangspunten voor het nieuwe curriculum als volgt samen:

- de kerntaken zijn leidend,
- de leeromgeving zorgt voor een actieve leerhouding bij de student,
- de student werkt aan beroepsproducten waarin kennis en vaardigheden samenkomen,
- de opleiding stimuleert het samenwerken van studenten,
- aansluitend bij de CHE-signatuur van de opleidingen,
- terugdringen van het aantal langstudeerders (inmiddels deels geëffectueerd).

Implementatie van het nieuwe curriculum voor de bacheloropleidingen Theologie en GL vindt stapsgewijs plaats. De CHE is gestart met het ontwikkelen van het programma voor beide voltijdopleidingen in 2022. De vernieuwing van de deeltijdopleiding en de Ad volgt later dit kalenderjaar. De master GL beschikte ten tijde van de audit over een herzien curriculum waarin de hiervoor genoemde zes uitgangspunten verwerkt zijn.

Uit de documentatie en tijdens de audit blijkt, dat de nieuwe curricula tot positieve reacties leiden bij zowel de docenten als bij de studenten. Daarnaast zijn er nog aandachtspunten. Zonder wat dit laatste betreft volledig te zijn, noemt het auditpanel als voorbeelden:

- De beoogde integratie was een punt van aandacht. In het nieuwe curriculum is sprake van grotere onderwijseenheden met meer samenhang tussen studieonderdelen. Een onderwijseenheid omvat een semester hetgeen voor studenten betekent dat zij goed moeten plannen. Daartoe trainen en begeleiden de opleidingen hun studenten.
- Bij beide varianten van de opleiding Theologie wil de opleiding meer werken met vaste praktijkplekken. Mede hierom is tijdens een brancheoverleg vorig jaar juni de thematiek van het certificeren van praktijkplekken tegen het licht gehouden en zijn hierover afspraken gemaakt met het werkveld.

- In dit verband merkt het auditpanel verder op, en de opleidingen onderschrijven dit, dat de begeleiding op de werkplek nog intensiever kan. Door eisen te stellen aan de kwaliteit van de werkveldbegeleiders.

Verder stelt het auditpanel dat zij het interkerkelijk profiel van de opleidingen waardeert en dat er ruim aandacht is voor verschillende denominaties. Van belang is wel om ontwikkelingen in het 'kerkveld' te volgen en dat de opleidingen zich daarbij afvragen wat dit voor hen en hun onderwijs betekent.

Het landelijk project 'Geestelijke Verzorging Thuis' en de verbinding tussen dit werkveld met andere opleidingen als Verpleegkunde en Social Work, biedt de vier theologie-opleidingen kansen om zich verder te ontwikkelen. Van belang is dat zij over voldoende personeel beschikken die hen kunnen voeden met inhoud.

Onderwijsleeromgeving

Voor de vier opleidingen geldt dat het studieprogramma is opgebouwd rondom onderwijseenheden van 10 EC's. Een semester bestaat uit drie onderwijseenheden waarbij iedere onderwijseenheid zich richt op een leeruitkomst. Het auditpanel licht dit hier aan de hand van het programma van de Bachelor Theologie voltijd toe. De overige drie opleidingen kunnen dan met een kortere toelichting volstaan omdat er op onderdelen overlap bestaat tussen de opleidingen.

Programma Theologie bachelor (voltijd)

Het programma van Theologie Ba voltijd omvat acht semesters, gescheiden door een 'Vrije ruimte (minor/pré-master) die het volledige vijfde semester omvat. In tabelvorm ziet het programma van de opleiding er als volgt uit.

Semester	Onderwijseenheid 1	Onderwijseenheid 2	Onderwijseenheid 3
1	Jij als theoloog	De ander ontmoeten	Een goede les geven
2	Het goede leven	De samenleving verkennen	Verantwoord spreken
3	Verhalen van mensen en God	Begeleiden bij levensvragen	Leidinggeven aan leren
4	Hoopvol handelen	Heilzaam present zijn	Een viering leiden
5	Vrije ruimte (minor/pré-master)		
6	De authentieke professional	Werken in een organisatie	Specialiseren
7	Professie en cultuur	Onderzoeken en onderbouwen	Specialiseren
8	Professie en identiteit	Leidinggeven en ondernemen	Meesterproef

Iedere onderwijseenheid richt zich op een leeruitkomst verbonden aan een kerntaak. Deze kerntaken zijn: Toerusten, Vieren en Spreken, Werken in een organisatie, Hermeneutisch handelen en professioneel ontwikkelen, Begeleiden zingevingsvragen, Maatschappelijk en missionair present zijn. In de onderwijseenheden in de kolom 'Onderwijseenheid 1' werken studenten aan twee kerntaken tegelijk: Hermeneutisch handelen en Professioneel ontwikkelen. Zij vormen het hart van de opleiding en zijn bij de vorming van studenten nauw met elkaar verbonden, zo blijkt uit de documentatie en tijdens de audit.

Een goed voorbeeld volgens het auditpanel van studentgecentreerdheid blijkt uit het vijfde semester waarbij studenten hun kennis of beroepsvaardigheden kunnen verdiepen en/of verbreden. De opleiding biedt studenten dan overigens ook de gelegenheid om aan een buitenlandse instelling onderwijs te volgen. Een beperkt aantal studenten maakt hiervan gebruik. Het auditpanel stelt vast, dat de opleiding studenten in voldoende mate in de gelegenheid stelt om de benodigde kennis en kunde eigen te maken.

Programma GL bachelor (voltijd)

Voor het programma van de GL bachelor in de voltijdvariant geldt dat deze in opzet identiek is aan Theologie bachelor (voltijd). Hierdoor is het mogelijk om, in de terminologie van de opleiding, 'synergie' te creëren omdat een groot aantal leeruitkomsten overeenkomen. Studenten GL en Theologie volgen dan ook verschillende onderwijseenheden samen: de onderwijseenheden onder 'Onderwijseenheid 1' en de onderwijseenheden: De ander ontmoeten, Een goede les geven, De samenleving verkennen, Werken in een organisatie, Onderzoeken en onderbouwen, Professie en identiteit, Leidinggeven en ondernemen en afsluitend de Meesterproef. In tabelvorm ziet het programma van de GL bachelor, voltijd, er als volgt uit.

Semester	Onderwijseenheid 1	Onderwijseenheid 2	Onderwijseenheid 3
1	Jij als pedagoog	De ander ontmoeten	Een goede les geven
2	Het goede leven	De samenleving verkennen	Lessen met een verhaal
3	Verhalen van mensen en God	Leerlingen met een verhaal	Aansluiten in diversiteit
4	Hoopvol handelen	Perspectief op religieonderwijs	Differentiëren
5	Vrije ruimte (minor/pré-master)		
6	De authentieke professional	Werken in een organisatie	Specialiseren
7	Professie en cultuur	Onderzoeken en onderbouwen	Specialiseren
8	Professie en identiteit	Leidinggeven en ondernemen	Meesterproef

In dit verband is het van belang op te merken dat studenten werken aan specifieke op het leraarschap gerichte kennis en vaardigheden. Dit gebeurt zowel op de opleiding als tijdens de praktijkstage. In bovenstaand overzicht zijn de onderwijseenheden in de rechter kolom geheel gewijd aan het leraarschap, aangevuld met twee eenheden in de middelste kolom: 'Leerlingen met een verhaal' en 'Perspectief op religieonderwijs'. Daarmee richten zich 9 van de 24 onderwijseenheden specifiek op het leraarschap. Naast deze 9 onderwijseenheden geldt voor de overige in het overzicht genoemde onderwijseenheden, dat zij toezien op het docentschap. De beroepspraktijk is een standaardonderdeel van iedere in bovenstaand overzicht genoemde onderwijseenheid.

De praktijkcomponent maakt deel uit van zowel de bachelor- als de master GL. Daartoe beschikken beide opleidingen over goede contacten met het werkveld. Dit werkveld is, mede gelet op het lerarentekort, graag bereid om te investeren in samenwerken met GL en het opleiden van goede docent-professionals. Ter illustratie: GL participeert in de aspirant-opleidingsschool COS (Christelijke OpleidingsSchool). Studentbegeleiders ('werkplekbegeleiders' in de terminologie van GL) van COS volgen dit jaar een training rondom begeleiding. Tevens maakt GL gebruik van vaste onderwijspartners/stageplekken waar zij mee samenwerkt. Ten tijde van de audit verkende de opleiding de mogelijkheden om deze samenwerking te continueren en zo mogelijk uit te breiden. In de regio waar GL opereert bevinden zich voldoende scholen met een christelijke signatuur waarmee samenwerking mogelijk is.

De omvang van de stage bedraagt voor studenten van de bachelor Theologie en GL voltijd in semester 2, 3 en 4 één dag per week. In de daaropvolgende semesters 6, 7 en 8 lopen zij 20 uur per week stage.

Voor deeltijdstudenten van de bachelor Theologie en GL verwachten de opleidingen dat zij beschikken over een relevante werkplek. Als richtlijn voor beide deeltijdopleidingen geldt dat

een student in de eerste twee jaar 16 uur per week actief is op die plek en in de laatste anderhalf jaar 8 uur per week.

Voor de mGL tenslotte geldt dat studenten gedurende de hele opleiding tenminste vier lessen per week verzorgen in de bovenbouw van havo/vwo op de terreinen godsdienst en/of levensbeschouwing.

Programma GL en Theologie (deeltijd)

Voor de deeltijd GL en deeltijd Theologie geldt dat het programma inhoudelijk vergelijkbaar is met dat van de voltijdvariant. Studenten volgen een dag in drie weken onderwijs op de onderwijsinstelling. Verder geldt voor deze groep studenten dat zij gedurende de opleiding een beroep kunnen doen op een begeleider. De opleidingen bieden studenten de mogelijkheid om een assessment te doen bij de start van de opleiding, zulks met het oog op waardering van eerder verworven kennis en kunde.

In dit verband merkt het auditpanel op dat instromende deeltijdstudenten veelal over (ruime) praktijkervaring beschikken in het voor de opleiding relevante werkveld. Voor GL bestaat het werkveld veelal uit scholen waar afgestudeerden als docent godsdienst/levensbeschouwing aan de slag kunnen. De afgestudeerde theoloog kan terecht als geestelijk verzorger in een ziekenhuis, een verpleeghuis of bij justitie. De praktijk laat zien dat deeltijders vaak al over voor de opleiding relevant(e) bewijsmateriaal/werkervaring beschikken en daarmee leeruitkomsten kunnen aantonen die mogelijk tot individuele vrijstelling(en) leiden. Zij nemen deel aan een assessment bij de start van hun opleiding. Dit assessment voeren door de examencommissie aangewezen assessoren uit. Formeel verleent de examencommissie de vrijstelling(en) die uit een assessment volgt of volgen nadat zij de verslaglegging/documentatie hieromtrent heeft bestudeerd en zich hierbij een zelfstandige oordeel vormt. Navraag bij de opleiding leert dat de deeltijdopleiding geen generieke vrijstellingsregeling kent. In voorkomende gevallen kan een student met veel vrijstellingen de studieduur tot twee jaar verkorten, maar dit betreft zo blijkt, geen standaardroute.

Studenten geven aan dat zij via de digitale leeromgeving zelfstandig kunnen studeren. Voor beide opleidingen stelt het auditpanel vast, dat in het nieuwe curriculum sprake is van:

- een toenemende integratie van theologie en beroepshandelen,
- een verdere, door studenten zelf gekozen specialisatie,
- meer theologie in de laatste opleidingsfase.

Het auditpanel vindt dit adequaat, gelet op het belang van de vakinhoudelijke component alsmede de studentgecentreerdheid van de opleiding. In dit verband merken de opleidingen nog op dat studenten die over willen stappen tussen voltijd en deeltijd daar gemakkelijker toe in staat zullen zijn.

Programma master GL

Het programma van de master GL omvat 90 EC. Er zijn drie modules van elk 30 EC: Vakinhoudelijke bekwaamheid, Praktijkbekwaamheid en Vak- en schoolontwikkeling. Iedere module bevat drie deoltoetsen van elk 10 EC, waarbij de laatste toets van elke module het eindniveau in kaart brengt. Onderstaande tabel biedt een overzicht van de structuur van de master GL

	Module 1: Vakinhoudelijke bekwaamheid	Module 2: Praktijkbekwaamheid	Module 3: Vak- en schoolontwikkeling
Deeltoets 1	Hermeneutiek en wetenschapsfilosofie	Adequaat lesgeven	Aanleiding voor verandering
Deeltoets 2	Ethiek	Verantwoording van je lespraktijk	Onderbouwing voor verandering

Deeltoets 3	Religiewetenschap	Integreren en variëren	Verandering in uitvoering
--------------------	-------------------	------------------------	---------------------------

Programma Ad

Het programma van de Ad komt overeen met de eerste twee studie jaren van de deeltijdopleiding bachelor. Studenten ronden dit af met een eindgesprek op basis van hun *position paper*. Voor zowel de bachelor als de Ad-opleiding geldt als missie en uitgangspunt het sociaal-agogische perspectief, zingevingsvragen en theologie. Daarbij profileert de Ad'er zich als een eerstelijnswerker. Hij biedt mensen ondersteuning in het omgaan met religieuze en levensbeschouwelijke vragen. Ad'ers kunnen na afronding van hun tweejarige opleiding aansluitend de laatste twee jaren van de bacheloropleiding volgen. De nadruk ligt daarbij dan vooral op verdere verdieping van de kenniscomponent, leidinggeven, onderzoekend vermogen en het ontwikkelen van een eigen visie. Hiermee onderscheidt de bacheloropleiding zich volgens het auditpanel in voldoende mate van de Ad bachelor.

Alle hierboven kort beschreven programma's overziend, stelt het auditpanel vast, dat er sprake is van een adequate vertaling van de leerresultaten in leerdoelen.

Leerlijnen

Het auditpanel stelt vast dat de opleidingen verschillende leerlijnen onderscheiden in de onderwijsprogramma's. Hiertoe behoren: de onderzoekslijn, Bijbelse en Systematische Theologie. Een korte toelichting op deze leerlijnen volgt hierna.

Onderzoeksleerlijn

Wat betreft de onderzoekscomponent stelt het auditpanel voor de bacheloropleidingen vast dat zij daartoe de 'Leerlijn onderzoekvaardigheden nieuw curriculum' hebben ontwikkeld. Bestudering van een apart document hieromtrent alsmede de auditgesprekken leren het auditpanel dat de opleidingen hierbij onder andere aandacht besteden aan:

- Gebruik APA, bronnen mediatheek en internet.
- Engelstalige bronnen raadplegen via zoekmachines/databanken.
- Onderzoekende houding.
- Beginnende methodische onderzoekvaardigheden.
- Gevorderde onderzoekvaardigheden en schriftelijke taalvaardigheid.

Het auditpanel beveelt de opleidingen aan, zeker de bachelor en master, om de rol van het onlangs gestart lectoraat te vergroten. Deze aanbeveling komt met name voort uit het gesprek dat het auditpanel voerde met de lector, een gesprek dat het auditpanel inspirerend vond in die zin dat de lector voor de opleiding relevante ideeën had om nauw samen te werken in een professionele leergemeenschap en daarbij docenten en studenten te laten participeren in lectoraatsonderzoek.

Bijbelse theologie

Binnen deze leerlijn besteden de opleidingen onder andere aandacht aan (niet uitputtend): Inleiding op de Bijbel, Narratieve literatuur Oude Testament, Inleiding Synoptische Evangelien, Oude Testament Wetsteksten en Oude Testament Wijsheidsliteratuur.

Systematische Theologie

Binnen deze leerlijn besteden de opleidingen onder andere aandacht aan (niet uitputtend): Ethiek, Inleiding Hermeneutiek, Ecclesiologie, Godsleer, Scheppingsleer, Kerkgeschiedenis en Christologie en Soteriologie.

Leerlijn grenservaringen

In het onderwijsconcept dat de opleidingen hanteren, is 'het werken in de praktijk en de daadwerkelijke ontmoeting met anderen en andersdenkenden' van belang. Daartoe

onderscheiden de opleidingen de leerlijn grenservaringen. Het gaat daarbij om nationale grenzen, (inter)culturele grenzen in binnen- en buitenland en interreligieuze ontmoetingen.

Het auditpanel beschouwt de leerlijnen als adequaat gekozen alsmede de thema's die deel uitmaken van deze leerlijnen.

Internationalisering

Voor de vier opleidingen geldt, zo stelt het auditpanel vast, dat zij de afgelopen jaren op dit gebied stappen hebben gezet. Zo zijn er relaties aangeknoopt met voor de opleidingen relevante organisaties in het buitenland. Van belang is nu dat de opleidingen het strategisch, tactisch en operationeel aspect op het terrein van internationalisering blijvend op de agenda zetten.

Didactiek en studeerbaarheid

Wat didactiek betreft, wijzen de vier opleidingen erop dat zij werken binnen een leeromgeving waarin 'het grotere verhaal van de opleiding centraal staat'. Er is veel aandacht voor formatief handelen en voor leren via de persoonlijke ontmoeting in diverse vormen van community-leren. De beroepspraktijk vormt een onlosmakelijk onderdeel van alle opleidingen alsmede de verbinding tussen de theoriecomponent en de beroepspraktijk. Studenten leren dan ook altijd op basis van beroepsrelevante en actuele vraagstukken die afkomstig zijn uit het werkveld; reden voor de opleidingen om te kiezen voor praktijkgerichte kerntaken.

De opleidingen maken gebruik van een leeromgeving in en samen met de beroepspraktijk, een afwisseling van hoor- en werkcolleges, het opdoen van 'grenservaringen' en *blended learning*. Studentgecentreerdheid krijgt onder andere vorm binnen de opleidingen door de leerontwikkeling en het ontwikkelpotentieel van studenten in kaart te brengen en om vervolgens hierover met studenten in gesprek te gaan. Studenten weten dit te waarderen en vinden dit belangrijk. De opleidingen bieden studenten op individuele basis steun bij het aantonen van de leeruitkomsten.

In de eerste twee jaar van de voltijdopleiding heeft elke onderwijseenheid een eigen lesdag die in het teken staat van een onderwijseenheid. Hoor- en werkcollege wisselen elkaar daarbij af. Onderdeel van lesweken zijn excursies waarbij de opleidingen musea of een klooster bezoeken. In het derde en vierde studiejaar concentreren de lessen van de voltijdstudent zich op twee lesdagen per week.

De deeltijdstudenten van de bachelor- en de masteropleiding hebben één contactdag in de twee á drie weken. Dan speelt de werkplek als leerplek een grote rol, zo blijkt. Dit brengt het auditpanel bij de studeerbaarheid van de deeltijdopleiding. De opleiding blijkt veel te vragen van studenten. Veelal werken zij en volgen de opleiding naast hun werk. Studenten geven aan, en de opleiding erkent dit, dat het aantal contacturen binnen de deeltijdvariant hoger kan. Zij missen het samen leren en het samen optrekken binnen de opleiding. Het studeren is voor hen thans meer een solitair gebeuren. Reden voor het opleidingsmanagement om de omvang van het aantal contacturen te verhogen en daarmee de studeerbaarheid te verbeteren.

Het auditpanel bleef tijdens de audit uitgebreid stilstaan bij de vakdidactische component van de GL opleidingen en stelt vast dat dit aspect zich binnen de opleiding verder ontwikkelt. Eerder hiervoor, onder standaard 1, gaf het auditpanel aan dat de curricula van de opleidingen, dus ook het curriculum van beide GL-opleidingen, de bachelor en de master, gebaseerd zijn op de landelijk geldende beroepsprofielen. Het auditpanel merkt op dat de GL-opleidingen, nóg meer dan thans het geval is, kunnen werken vanuit vakdidactische modellen en nóg meer aandacht kunnen besteden aan het vakdidactisch redeneren. Zij kunnen beide aspecten explicieter dan dat dit nu al het geval is, opnemen in de leeruitkomsten, zo beveelt het auditpanel aan. Het gaat hierbij dus om de zichtbaarheid van de didactische component in de leeruitkomsten.

De opleiding wijst er op dat deze aspecten, vakdidactische modellen en vakdidactisch redeneren, deel uitmaken van het curriculum in vrijwel alle onderwijseenheden. Bij enkele onderwijseenheden vormt het ook een onderdeel de leeruitkomst. De vakdidactische component komt bijvoorbeeld terug, binnen de kaders van de inrichting van de opleiding, bij onderwijseenheden zoals (niet uitputtend) 'Perspectief op religieonderwijs', 'Een goede les geven' en 'Verhalen van mensen en God'. De GL-opleiding kan dus wat het auditpanel betreft op beide aspecten 'nog een tandje bijschakelen' en dit gedetailleerder en frequenter uitwerken in de leeruitkomsten. Dit aspect leidt tot een aanbeveling door het auditpanel aan de opleiding. Het gaat hier om de versterking van de vakdidactische component.

Studenten zijn tevreden over de wijze waarop de opleidingen de didactiek vormgeven, zo blijkt uit studentevaluaties en tijdens de audit.

De beroepspraktijk vormt een onlosmakelijk onderdeel van de didactiek van de opleidingen. Meer concreet: zij beschouwen de praktijk als één van de leeromgevingen waarbinnen studenten aan hun kerntaken werken en waarbij zowel hun persoonlijke als de professionele ontwikkeling plaatsvindt. In dit verband merkt het auditpanel op dat de opleiding haar contacten met de werkveldplekken kan versterken. Studenten werken enerzijds tijdens hun stage binnen de kaders van de onderwijseenheden, anderzijds biedt de opleiding hen mede in het kader van studentgecentreerdheid dat studenten tijdens hun stage ook kunnen werken aan door henzelf gekozen activiteiten. Aansturing en toetsing van de vindt plaats in de kerntaak 'Professioneel Ontwikkelen'. Praktijkbegeleiders van studenten geven aan het einde van elk semester een adviesbeoordeling aan de opleiding over het functioneren van de student in de beroepspraktijk.

Voor de Bachelor Theologie en GL deeltijd, inclusief de Associate degree verwachten de opleidingen dat studenten over een relevante werkplek beschikken. Als richtlijn geldt dat een student in de eerste twee jaar van de opleiding zestien uur per week werkzaam is en in de laatste anderhalf jaar acht uur per week. Van de master GL verwacht de opleiding dat deze tijdens de opleiding minimaal vier lessen per week lesgeeft in de bovenbouw van de havo of het vwo op het gebied van godsdienst of levensbeschouwing.

De voorzieningen binnen de CHE voor de opleidingen zijn zonder meer adequaat, inclusief stilteruimten waar studenten zich kunnen terugtrekken om te bidden.

Onderzoek

Aan de CHE zijn elf lectoraten verbonden. De lectoren voeren praktijkgericht onderzoek uit vanuit het onderzoeksprofiel '*De kracht van relaties*'. Het onderzoek concentreert zich op drie domeinen: persoonlijke zorgrelaties met kwetsbare groepen ('Zorg in relatie'), betrokkenheid tussen burgers in buurten en wijken (Samenleven in relatie') en samenwerking tussen professionals op de werkvloer ('Werken in relatie'). Een van de doelstellingen van de CHE met de lectoraten is om landelijk, regionaal en bij haar samenwerkingspartners (h)erkend te worden als kennisinstelling. Het auditpanel stelt vast dat de onderzoekscomponent, al naar gelang het niveau van de opleiding stevig is verankerd in de curricula: een lichte onderzoekscomponent in de Ad tot en met een omvangrijke onderzoekscomponent bij de masteropleiding GL.

Docenten

Voor de vier opleidingen die het onderwerp vormen van deze rapportage zet de CHE 30 docenten in met een gezamenlijke aanstelling van ongeveer 20 fte. Zij vormen gezamenlijk vijf kerntaakteams, waarbij elk team verantwoordelijk is voor een deel van het onderwijs.

Als kenmerkend voor deze groep docenten signaleert het auditpanel hun betrokkenheid bij de missie van de opleidingen, hun opleidingsniveau en de mate waarin zij betrokkenheid tonen bij het werkveld, bijvoorbeeld als vrijwilliger in kerken of als docent in het voortgezet onderwijs.

Het auditpanel heeft een overzicht van de betrokken docenten en hun rol en deskundigheden bestudeerd. Mede op basis hiervan stelt het auditpanel vast dat het docententeam voldoende is toegerust om de hen toevertrouwde studieonderdelen te doceren. Zowel hun kennis van de theorie als van de praktijk stelt hen daartoe in staat. Professionalisering van docenten is een thema binnen de opleidingen. Indien zij hier behoefte aan hebben, bestaat er ruimte voor (bij)scholing.

Studenten weten de interactie met hun docenten hooglijk te waarderen. Docenten zijn goed benaderbaar, via mail maar ook tijdens en rondom de lessen. Verder zien studenten hun docenten als inspirerend, vakinhoudelijk deskundig, gelijkwaardig en didactisch bekwaam. Studenten waarderen het als een docent niet boven, maar naast hen staat. Studenten waarderen dat zij regelmatig feedback krijgen van hun docenten en omgekeerd, dat docenten hen om feedback vragen. Ook de vertaalslag van de theologie naar de praktijk weten studenten te waarderen. Werkdruk blijft een thema binnen het team docenten. De opleidingen verwachten dat met de voltooiing van de curriculumherziening de werkdruk onder docenten afneemt.

Het auditpanel stelt vast dat de vier opleidingen de voor hen relevante partijen betrekken bij het kwalitatief op niveau houden van een opleiding.

Studentenstemmen over de opleidingen

Het auditpanel heeft studentevaluaties ingezien en heeft tijdens de audit uitgebreid van gedachten gewisseld met studentvertegenwoordigers over de vier opleidingen. Een aantal in het oog springende aspecten die studenten daarbij noemden, geven we hier verkort weer.

- Als sterk punt noemen studenten het interkerkelijk karakter van de opleidingen. Zo gaf een van de studenten aan 'breder' te zijn gaan kijken naar het pastoraat door het volgen van de opleiding en staat nu veel meer open voor andere kerkelijke stromingen.
- Wat betreft de studielast ervaren studenten soms een piekbelasting en stellen voor om te zorgen voor voldoende afstemming tussen de verschillende vakken, zodat er sprake is van een meer evenwichtige studiebelasting. De zwaarte heeft wellicht ook te maken met de indruk van studenten dat de opleiding de meer theoretische vakken op universitair niveau doceert.
- Wat betreft het nieuwe curriculum geven de studenten aan dat zij de opzet ervan waarderen. In het nieuwe curriculum werken de opleidingen met drie vakken tegelijk, een integratie die studenten op prijs stellen.
- Studenten lijken ook behoefte te hebben aan meer bijbelvakken en zouden ook meer lessen willen krijgen op het gebied van wereldgodsdiensten.
- Verder merken de studenten op dat er op dit moment geen vakinhoudelijke modules zijn in jaar drie en vier van de deeltijdopleiding. Zij adviseren om, bij het ontwerpen van het nieuwe curriculum, ook vakinhoudelijke modules op te nemen in de laatste twee jaar van de opleiding.

Weging en Oordeel

Voor de opleidingen Ad Pastoraal Werk (deeltijd), B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst (deeltijd, voltijd), B Theologie (deeltijd, voltijd) en M Leraar Godsdienst (deeltijd), stelt het auditpanel vast dat zij de leerresultaten op adequate wijze hebben uitgewerkt in de doelstellingen en in een programma dat goed aansluit op de verschillende niveaus, Ad, bachelor resp. master voor de verschillende opleidingen. De didactische component is duidelijk vormgegeven met een uitgebreide praktijkcomponent, hetgeen studenten de mogelijkheid biedt om theorie en praktijk te vervlechten. GL-studenten volgen een curriculum dat in ruime mate aandacht besteedt aan de theorie- en praktijkcomponent van het leraarschap. Dit gebeurt onder andere binnen de kaders van stages op scholen, waaronder de opleidingsschool COS, waar de opleiding mee samenwerkt. Het auditpanel is positief over de samenwerking tussen GL en deze scholen. Zij streven het gemeenschappelijk doel na om goede onderwijsprofessionals op te leiden. Een sterk punt volgens het auditpanel. De lerarenopleidingen, bachelor en master, kunnen nog meer werken

dan dat dit thans al gebeurt vanuit vakdidactische modellen alsmede meer aandacht besteden aan het vakdidactisch redeneren. Neem dit aspect explicieter op in de leeruitkomsten zodat de vakdidactische component goed waarneembaar is. De begeleiding door de opleidingen van studenten op de werkplek kan intensiever. Versterk de contacten met de werkveldplekken. Het aantal contacturen bij de deeltijd bachelor kan hoger; het auditpanel is tevreden over het feit dat de opleiding dit verhoogt waarmee ook de studeerbaarheid verder verbetert.. Het auditpanel is, in navolging van de studenten, content over de kwaliteit van het team docenten, zowel wat betreft hun vakinhoudelijke als didactische kennis en vaardigheden. De werkdruk onder docenten blijft voor de opleidingen een aandachtspunt. Na herziening van de curricula moet deze afnemen, zo verwacht de opleiding. De leerlijnen die de opleidingen onderscheiden, zijn goed gekozen waarbij de 'leerlijn grenservaringen' er nadrukkelijk uitspringt. De onderzoekscomponent heeft een eigen plek in de curricula waarbij de omvang bepaald wordt door het niveau van de opleiding. De kwaliteitszorg rondom de curricula is op orde; studenten zijn tevreden over de opleidingen. De voorzieningen, inclusief gebedsruimten, zijn adequaat.

Gelet op het bovenstaande beoordeelt het auditpanel standaard 2 voor de opleidingen: Ad Pastoraal Werk (deeltijd), B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst (deeltijd, voltijd), B Theologie (deeltijd, voltijd) en M Leraar Godsdienst (deeltijd) als voldoet.

4.3. Toetsing

Standaard 3: De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Toelichting NVAO: De beoordeling is valide, betrouwbaar en voldoende onafhankelijk. De eisen zijn helder voor de studenten. De kwaliteit van de tentaminering en examinering wordt voldoende gewaarborgd en voldoet aan de wettelijke deugdelijkheidsvereisten. De toetsen ondersteunen het eigen leerproces van de student.

Bevindingen

Voor wat betreft toetsing werken de vier opleidingen binnen kaders die CHE-breed gelden. Deze vormen de richtlijn voor de ontwikkeling en kwaliteitsbewaking van toetsing. Uit de documentatie, waaronder het CHE Onderwijskader 1.1 en naar aanleiding van de auditgesprekken is bij het auditpanel het volgende beeld ontstaan rondom toetsing. Iedere onderwijsseenheid in het nieuwe curriculum bestaat altijd uit een aantal onderdelen:

- Een leeruitkomst vormt het meetbaar resultaat van leerervaringen: datgene wat een student moet weten, begrijpen of toepassen na een leerperiode.
- Leeruitkomsten en indicatoren vormen samen de toetsinformatie en borgen verschillende deelelementen zoals een specifieke vaardigheid of kennis.
- Een toetsopdracht bestaat uit verschillende deelopdrachten en beschrijft de concrete activiteiten waarmee een student aantoont aan het in de leeruitkomst beschreven resultaat te voldoen.
- In het beoordelingsformulier staan de indicatoren 'vertaald' in beoordelingscriteria met een *rubric* waarmee de beoordelaar tot een waardering komt.
- Ook zijn in een beoordelingsformulier de voorwaarden opgenomen waar het werk van de student aan dient te voldoen alvorens een beoordelaar het werk nakijkt.

Toetsen vormen geen doel op zich maar moeten studenten behulpzaam zijn bij zijn studie en bij de vormgeving ervan. Daarmee ondersteunt een toets het leerproces van de student. De opleidingen maken gebruik van verschillende toetsvormen: assessments, kennistoetsen en opdrachten die leiden tot producten die de student opneemt in zijn portfolio. Tijdens de audit blijkt dat in het nieuwe curriculum vier (centrale) kennistoetsen zijn opgenomen. Dit is veel minder dan het aantal toetsen dat de opleidingen tot dusver in hun curricula opnamen. Als reden hiervoor geven de opleidingen aan dat zij versterkt willen inzoomen op het toetsen van 'authentieke beroepssituaties' waarbinnen de opleidingen de kenniscomponent 'geïntegreerd' toetsen. In de deeltijdvariant van de bacheloropleidingen maken de opleidingen gebruik van een assessment 'voor de poort'. Hierbij waarderen de opleidingen eerdere werkervaring van een student om vervolgens duidelijkheid te bieden over de te volgen leerroute (maatwerk). Uit de documentatie blijkt dat bij de mGL alle toetsvormen uit opdrachten bestaan.

Bestudering van toetsen door het auditpanel van de vier opleidingen leert dat deze het Ad-niveau (Ad Pastoraal Werk), het bachelorniveau (B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst en de B Theologie) en het masterniveau (Master Leraar Godsdienst) representeren. De toetsen alsmede hun beoordeling zijn zowel valide als betrouwbaar. De opleidingen garanderen een voldoende onafhankelijkheid bij de beoordeling.

Toetsing per opleiding

Focussen we kort op de verschillende opleidingen in, dan ontstaat het volgende beeld:

- Bachelor Theologie en GL (voltijd)

De opleidingen hanteren verschillende 'ontwerptypes' bij toetsing: de wijze waarop zij een leeruitkomst vertalen naar opdrachten en de toetsing ervan kenmerkt zich door verschillende 'ontwerptypes'. Zo is binnen 'ontwerptype A' sprake van een leeruitkomst welke de opleiding toetst met één geïntegreerde opgave en waarin alle indicatoren (die samen een leeruitkomst vormen) zijn verwerkt. Tevens maakt de student een kennistoets. Zo werkt de opleiding bij de

onderwijseenheid 'Heilzaam present zijn' volgens type A en maakt de student de kennistoets Wereldreligies en werkt hij aan praktijkopgaven binnen de kaders van de multireligieuze samenleving. Binnen 'Ontwerptype B' maakt de student, om een leeruitkomst aan te tonen, eerst een opgave waarmee hij het eerste deel van de indicatoren aantoont, gevolgd door een tweede opgave waarin hij de overige indicatoren aantoont. Zo werkt de student bij de onderwijseenheid 'Verantwoord spreken' eerst aan een exegetische om vervolgens een meditatie te houden, daarbij gebruikmakend van de exegetische.

Sommige onderwijseenheden volstaan met één toets van 10 EC. Dit is met name het geval in de tweede helft van de opleiding omdat de opleidingen verwachten dat studenten dan over meer inzicht en overzicht beschikken en op een meer geïntegreerde manier werken zoals dat ook in de beroepspraktijk gebeurt. Een sterk punt in dit verband van de opleidingen is dat zij in de eerste vier semesters de lesstof aanbieden in kleine, samenhangende onderdelen. Hierdoor krijgen studenten meer overzicht over de studie. Studenten geven tijdens de audit aan deze samenhang een belangrijk punt te vinden.

- Bachelor Theologie en GL (deeltijd) en Ad

Ten tijde van de audit in december 2023, ontwikkelen de opleiding nog de toetsing van de deeltijdopleidingen. Uit de door het auditpanel bestudeerde documentatie blijkt dat er sprake is van een vergelijkbare toetsystematiek als bij de voltijdvarianten. Echter, in de toetsopdrachten is er sprake van een verschil. Daar waar voltijdstudenten een vaste leerroute volgen en aan opdrachten werken, is er bij deeltijdstudenten sprake van het werken aan andere opdrachten of verzamelen zij bewijsmateriaal om een leeruitkomst aan te tonen. Om er voor te zorgen dat voltijd- en deeltijdopleidingen dezelfde inhoud toetsen, werken de opleidingen per onderwijseenheid met toetsinformatie die voor beide varianten geldt.

- Master GL

De master GL hanteert één toetsmatrijs per module van 30 EC. Iedere module omvat drie deeltoetsen van 10 EC met een eigen toetsopdracht en beoordelingsformulier. Vanaf 1 september 2023 werkt de master met één uniform beoordelingsformulier. De toekenning van een oordeel werkt bij de master anders dan bij de bachelor. Bij eerstgenoemde bepaalt de opleiding eerst of het werk van de student voldoet aan de cesuur om vervolgens een onvoldoende of voldoende score toe te kennen. Bij een voldoende score staat voor een student de weg vrij om op basis van aanvullende criteria het voldoende-oordeel te verhogen. Het auditpanel begrijpt dat de opleiding hiervoor heeft gekozen om op een meer holistische wijze te kunnen beoordelen. Als terecht beoordeelt het auditpanel dat de opleiding op deze wijze studentkwaliteiten waarderen die individuele indicatoren overstijgen.

Toetsing kenniscomponent

Het auditpanel vindt het beperkt aantal kennistoetsen in het nieuwe curriculum een punt van aandacht. De opleidingen beschrijven dit aspect ook in de door het auditpanel bestudeerde documentatie. Het oude curriculum kende een ruim aanbod aan kennistoetsen; het nieuwe curriculum bevat vier eigenstandige kennistoetsen. Als reden hiervan geeft de opleiding aan dat de wens bestond om te toetsen op basis van kerntaken en authentieke beroepssituaties. Kennis en vaardigheden komen dan samen, vormen één geïntegreerd geheel. De opleidingen willen zien hoe studenten kennis toepassen (1) bij het werken aan een beroepsproduct, en (2) het handelen onderbouwen en verantwoorden vanuit kennis. Volgens de opleidingen zijn aparte kennistoetsen dan niet voldoende, een terecht punt volgens het auditpanel. Het auditpanel merkt in dit verband op dat het van belang blijft dat de opleidingen de kenniscomponent voldoende blijven toetsen, welke toetsvorm zij daarbij ook kiezen.

Binnen de opleidingen bestaat discussie over het verschil tussen 'voldoende' en 'goed'. Dit is een actuele vraag waarop de opleidingen nog geen afdoende antwoord hebben geformuleerd en waarvoor ondersteuning is gevraagd binnen CHE-verband. Het auditpanel stimuleert de opleiding om deze discussie: de cesuur rondom de scores 'voldoende' en 'goed' blijvend te

voeren. In dit verband zijn kalibratiesessies van belang. Het auditpanel waardeert dat de opleidingen deze discussies rondom de toetsing van kennis en de cesuur voldoende/goed voeren. Docenten passen dan hun kennis op het gebied van de basiskwalificatie examinering (BKE) toe.

Toetsing vaardighedencomponent

Binnen het praktisch deel van de bachelor en master GL vormen zowel de leeruitkomsten als de beroepspraktijk de centrale onderdelen van het curriculum. Zoals de opleidingen het zelf formuleren, vormt het onderwijs in de praktijk steeds een onderdeel van de leeromgeving van de student. Eerder in deze rapportage heeft het auditpanel de stagecomponent voor de voltijd- en deeltijd GL-studenten kort beschreven. Studenten lopen gedurende hun opleiding, op twee onderwijsseenheden na, op verschillende momenten stage. Alle opdrachten en toetsen zijn gerelateerd aan de beroepspraktijk. Bij de specifieke op het onderwijs gerichte onderwijsseenheden en bij de 'Meesterpoef' waar het praktisch functioneren van de student centraal staat, vraagt de opleiding altijd aan de beroepspraktijk om een adviesbeoordeling over de student. Het oordeel vanuit de beroepspraktijk weegt in het eindoordeel mee, maar het is uiteindelijk de beoordelaar van de CHE die het definitief oordeel vaststelt. Dit dient altijd een voldoende te zijn, compenseren is niet mogelijk. Van belang in dit verband is om nog te melden dat het auditpanel vaststelt dat de leeruitkomsten de bekwaamheidseisen (waar GL-studenten aan dienen te voldoen) dekken. Zulks op basis van tabellen die het auditpanel bestudeerde en waarin de opleiding de bekwaamheidseisen en de kennisbasis, verwerkt in de leeruitkomsten, relateert aan de onderwijsseenheden.

Beoordelaars en examencommissie

Bestudering van de documentatie en de gesprekken tijdens de audit leert het auditpanel het volgende rondom beoordelingen en de rol van de examencommissie binnen de opleidingen (zij hebben één overkoepelende examencommissie).

- Elke onderwijsseenheid heeft een examinerator die eindverantwoordelijk is voor de beoordelingen binnen die onderwijsseenheid.
- Bij een onderwijsseenheid betrokken docenten voeren de beoordeling uit. Zij beschikken daartoe over voldoende expertise.
- Vrijwel alle docenten beschikken inmiddels over een Basiskwalificatie Examinering (BKE) of waren ten tijde van de audit hiermee bezig.
- De examencommissie functioneert onafhankelijk van het management en het curriculumteam. Zij voert haar wettelijke taken op een adequate wijze uit, zo stelt het auditpanel vast.
- De examencommissie speelt een belangrijke rol bij de borging van de toetskwaliteit bij de opleidingen Ad Pastoraal Werk, B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst, B Theologie en de M Leraar Godsdienst.
- De examencommissie doet jaarlijks verslag van haar werkzaamheden en geeft daarbij een overzicht van de activiteiten, de professionalisering en de agenda voor het volgend studiejaar.

Met betrekking tot de deeltijdopleidingen Theologie en GL geldt het volgende. Hier heeft de examencommissie een omvangrijk deel van haar wettelijke taken gemandateerd aan de examencommissie deeltijdstudies. De voorzitter van de examencommissie Theologie maakt deel uit van deze examencommissie. Het auditpanel merkt nog op dat vanaf september 2022 de toetscommissie is opgeheven en neemt de examencommissie de borging van toetskwaliteit zelf ter hand neemt.

Het auditpanel vindt het met het oog op de toetskwaliteit een goed initiatief van de opleidingen om met het oog op de validiteit en betrouwbaarheid van een toets deze voor te leggen aan de examencommissie. Per toets geeft zij een go/no go met aanbevelingen.

De examencommissie voert kwaliteitscontroles uit op de eindwerken. De examencommissie van de voltijdopleiding heeft deze controle in 2022 uitgevoerd. De controle resulteerde in

aandachtspunten die de opleidingen implementeren bij de ontwikkeling van de toetsen binnen de afstudeerfase. Ter illustratie een paar genomen maatregelen naar aanleiding van de kwaliteitscontroles die de voltijdopleiding Theologie per 1 januari 2023 heeft doorgevoerd (de andere opleidingen volgen) :

- De verschillende beoordelingsformulieren van de eindfase zijn onderling beter afgestemd, zodat de verschillende formulieren niet dezelfde elementen aftoetsen.
- De rol van het eindgesprek is verder uitgewerkt en toegelicht.
- Er is een processtap toegevoegd voor het geval dat een student een 6 als oordeel krijgt: de examinerator wordt dan betrokken.

Kalibreren

Drie keer per jaar organiseren de opleidingen een kalibreersessie. Beoordelaars herbeoordelen dan eindwerken van studenten van de vier opleidingen om zo tot een betere gezamenlijke standaard te komen. Door eindwerken te beoordelen van verschillende niveau, Ad, bachelor en master, ontstaat er steeds meer verfijning in beoordelingsstandaarden en kristalliseren de verschillende opleidingsniveaus zich beter uit. Drie keer per jaar kalibreren vertegenwoordigers van de opleidingen met examinatoren en docenten van theologie-opleidingen van andere hbo-instellingen op het eindniveau.

Kwaliteitszorg rond toetsing

Het auditpanel stelt vast dat de opleidingen veel energie besteden aan het op peil houden van het toetsproces en de kwaliteit van de toetsen. Ter illustratie: studenten vonden de omschrijvingen in de toetsdocumenten niet altijd helder; deze konden specifieker en concreter. De opleidingen hebben dit vervolgens aangepast tot tevredenheid van de studenten. Doordat de voltijdstudenten regelmatig contact hebben met docenten en hun kunnen bevragen wat precies de bedoeling is bij beroepsproducten, is dit overigens voor hen minder een probleem dan voor deeltijdstudenten. Thans geven docenten tijdens lessen meer uitleg over de opdrachten en de eisen die zij daarbij stellen. Een goede maatregel volgens het auditpanel.

Weging en Oordeel

De opleidingen hanteren een toetssystematiek die duidelijk is vormgegeven en studenten behulpzaam is bij hun leerproces. De toetsen zijn valide en betrouwbaar, evenals de beoordeling(swijze). De toetseisen zijn helder voor de studenten; daar waar dit (nog) niet het geval is, maken de opleidingen er werk van. De leeruitkomsten dekken de bekwaamheidseisen waar GL-studenten aan dienen te voldoen in de beroepspraktijk. In het verlengde hiervan is het auditpanel positief over de wijze waarop de GL-opleiding het praktisch functioneren van de student beoordeelt en de rol hierbij van het werkveld. Van belang is dat de opleidingen voldoende aandacht blijven besteden aan de toetsing van de kenniscomponent. Het is goed dat zij dit aspect op het netvlies hebben en dat het een gesprekstema is en blijft binnen de opleidingen. De kwaliteit van de tentaminering en examinering voldoet aan de wettelijke deugdelijkheidsvereisten. De examencommissie is *in control* en neemt haar wettelijke taken serieus. Het auditpanel is verder te spreken over de kalibreersessies en het initiatief om ook in landelijk verband de kwaliteit van de eindwerken tegen het licht te houden, ook een vorm van kalibreren.

Gelet op het bovenstaande beoordeelt het auditpanel standaard 3 voor de opleidingen: Ad Pastoraal Werk (deeltijd), B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst (deeltijd, voltijd), B Theologie (deeltijd, voltijd) en M Leraar Godsdienst (deeltijd) als voldoet.

4.4. Gerealiseerde leerresultaten

Standaard 4: De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten zijn gerealiseerd.

Toelichting NVAO: Het realiseren van de beoogde leerresultaten blijkt uit de uitkomsten van toetsen, de eindwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren.

Bevindingen

In de afstudeerfase van beide bacheloropleidingen is de professionele identiteit van de student een belangrijk thema. De student positioneert zich als een startbekwame theoloog/pedagoog. Een tweede thema vormt het professioneel handelen. De student laat zien hoe hij handelt binnen een voor het beroep kenmerkende context op bachelorniveau. Tenslotte voert de student een onderzoek uit waarbij verbetering van de beroepspraktijk centraal staat (maar, zie ook hierna).

Selectie afstudeerwerken

Het auditpanel heeft voorafgaand aan de tweedaagse audit in totaal 39 afstudeerwerken bestudeerd en als volgt verdeeld over de vier opleidingen.

- Voor de Ad Pastoraal Werk zijn acht afstudeerwerken bestudeerd en beoordeeld: zes waren afkomstig uit de periode 2022-23 en twee uit de periode 2021-2022.
- Voor de Bachelor GL heeft het auditpanel eveneens acht afstudeerwerken bestudeerd en beoordeeld in de volgende verdeling: vijf uit de periode 2022-2023 en drie uit de periode 2021-2022. Vijf voltijd en drie deeltijd.
- Van de bachelor Theologie zijn acht afstudeerwerken bestudeerd en beoordeeld in de verdeling vijf uit de periode 2022-2023 en drie uit de periode 2021-2022. Vier voltijd en vier deeltijd.
- Van de master Leraar Godsdienst heeft het auditpanel vijftien afstudeerwerken bestudeerd en beoordeeld.

Dit totaalpakket aan afstudeerwerken over drie opleidingsniveaus en de voltijd- en deeltijdvariant, bood het auditpanel een prima overzicht én inzicht in de kwaliteit van de eindwerken en in de wijze waarop de opleidingen de drie niveaus vormgeven. Het auditpanel merkt nog op dat bij het afstuderen het eindgesprek een mooie gelegenheid is om naast het summatieve aspect ook formatieve aspecten te bedienen. Het vormt de start van de 'inductieperiode' van de kandidaat in het toekomstige werkveld.

De opleidingen hebben het auditpanel verder inzicht gegeven in de onderwijseenheden die het afstuderen omvatten binnen beide bacheloropleidingen ten tijde van de audit én nadat het nieuwe curriculum is geïmplementeerd. Voor de Ad geldt dat deze geen aparte onderwijseenheden kent die de eindfase bepalen. Om het Ad-diploma te behalen, schrijft de student een *position paper*, op basis waarvan een eindgesprek plaatsvindt. Dit eindgesprek, een summatief moment, kan de opleiding volgens het auditpanel ook zien als een meer formatief moment. Tijdens de audit is over dit laatste aspect uitgebreid met de opleidingen van gedachten gewisseld en door hen als een interessante gedachte beschouwt die verdere uitwerking verdient. Voor de mGL tenslotte geldt, dat iedere derde toets van drie modules als eindwerk geldt. Deze eindwerken zijn:

- Module 1. Vakinhoudelijke bekwaamheid: Toets 3. Religiewetenschap.
- Module 2. Praktijkbekwaamheid: Toets 3. Integreren en variëren.
- Module 3. Vak- en schoolontwikkeling: Toets 3: Verandering in uitvoering. Studenten voeren een eindgesprek naar aanleiding van deze laatste module.

Bij elke toets die onderdeel is van het eindniveau voeren twee docenten de beoordeling uit. Zij komen onafhankelijk van elkaar tot een oordeel hetgeen samengevoegd tot één oordeel leidt. Eén van de docenten is de onafhankelijke beoordelaar; de ander heeft een begeleidende rol bij de student.

Oordeel auditpanel afstudeerwerken

Het auditpanel is tevreden over het niveau van de door haar bestudeerde Ad,- bachelor- en mastereindwerken. Zij representeren zonder uitzondering het Ad-niveau (Ad Pastoraal Werk), het bachelorniveau (B Theologie en B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst) en masterniveau (M Leraar Godsdienst) voor beide opleidingsvarianten. De vakdidactische component in beide lerarenopleidingen representeert het niveau: bachelor resp. master zo stelt het auditpanel vast.

De bekwaamheidseisen waarover een leraar dient te beschikken komen duidelijk naar voren in het afstudeerwerk. De bekwaamheid van leraren Godsdienst blijkt uit hun functioneren in de beroepspraktijk (dat altijd voldoende moet zijn) en uit de afstudeerwerken die zij schrijven op basis van onderzoek in de onderwijspraktijk. Ter adstructie hiervan volgen een aantal citaten afkomstig van de beoordeling van de eindwerken door het auditpanel.

- *'Hier wil ik graag een compliment maken. De werkstukken GL kennen een duidelijke onderzoek structuur die door studenten ook grondig wordt onderbouwd vanuit literatuur, die verantwoord wordt en waarop stevig wordt gereflecteerd. Compliment ook voor de onafhankelijkheid van begeleiders en beoordelaars! Bachelor en master zijn prima op niveau. Beoordelingen zijn grondig en met persoonlijke noot. Top. Tot slot is te zien dat er heel duidelijk wordt gestuurd op de praktische toepasbaarheid van de onderzoeken, in combinatie met stevige theoretische verantwoording. Mooi!* (samenvattend oordeel panellid voor beide lerarenopleidingen).
- *Maakt doordachte, doorwrochte indruk. Veel toelichtingen van beoordelende docenten ('wat we waarderen, ruimte voor vraag of verbetering'). Geen twijfel over robuuste beoordeling.*
- *Begeleiden bij levens en geloofsvragen. Verantwoordingsdocument + beoordeling. Goed. Inzichtelijk hoe tot beoordeling wordt gekomen. Persoonlijke feedback. Vieringen leiden. Verantwoordingsdocument (165 pag!)+ beoordeling. Inzichtelijk hoe tot beoordeling (Goed) wordt gekomen. Persoonlijke feedback. Overall gevoel: het lijkt en is heel veel en bewondering voor de student die dit allemaal heeft uitgewerkt. Kan het een onsje minder? Of hou zaken buiten het afstudeertraject.*
- *Beoordeling is conform verwachting en goed geformuleerd en beargumenteerd. Professioneel werken: Geeft een goed beeld van professionele competenties gekoppeld aan de leeruitkomsten. De beoordeling is logisch te volgen via het beoordelingsformulier. De opbouw van basis en extra punten in de plus is helder en goed onderbouwd.*
- *Professionele identiteit. Essay De onmisbare docent. Met 3 onderliggende papers. Duidelijk wordt hoe de student de theorie en de eigen kwaliteiten en inzichten verwoordt en verbindt aan de professionele standaarden. De beoordeling is logisch te volgen via het beoordelingsformulier. De opbouw van basis en extra punten in de plus is helder en goed onderbouwd.*

Alumni en werkveld

Navraag door het auditpanel bij alumni en werkveld leert dat zij tevreden zijn over de opleidingen. Zo sluiten bijvoorbeeld beide lerarenopleidingen, zowel de bachelor als de master, goed aan op de eisen die het werkveld stelt aan afgestudeerden. Wel is er sprake, en de opleidingen erkennen dit, van een 'fragiele positie' van de hbo-theoloog op de arbeidsmarkt. Daarom zet bijvoorbeeld de bacheloropleiding Theologie in op een meer robuuste positie in het werkveld door de inzet van praktijkpartners en het brancheoverleg.

Weging en oordeel

Afgestudeerden van de vier opleidingen volgen een afstudeertraject dat hen in ruime mate in de gelegenheid stelt om hun kennis en kunde op het brede vakgebied theologie, en voor de beide lerarenopleidingen, vakgebonden didactiek, te etaleren. Voor zowel de bachelor- als de master GL-opleiding merkt het auditpanel op dat hun afgestudeerden voldoen aan de

bekwaamheidseisen voor het leraarschap, zoals blijkt uit de door het auditpanel bestudeerde afstudeerwerken waar deze bekwaamheidseisen, gedekt door de leeruitkomsten, zijn terug te vinden. Alle 39 door het auditpanel bestudeerde afstudeerwerken op de niveaus Ad, bachelor en master in de varianten voltijd en deeltijd representeren de per opleiding te onderscheiden niveaus. Zowel studenten als docenten zijn tevreden over de opleidingen. De hiervoor als 'fragiele positie' omschreven positie van de hbo theoloog op de arbeidsmarkt vormt een punt van aandacht. De opleidingen zijn zich hiervan bewust en nemen adequate maatregelen.

Gelet op het bovenstaande beoordeelt het auditpanel standaard 4 voor de opleidingen: Ad Pastoraal Werk (deeltijd), B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst (deeltijd, voltijd), B Theologie (deeltijd, voltijd) en M Leraar Godsdienst (deeltijd) als voldoet.

5. ALGEMEEN EINDOORDEEL

Het auditpanel stelt vast dat de opleidingen Ad Pastoraal Werk in de variant deeltijd, de bacheloropleiding Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst in de varianten deeltijd en voltijd, de bachelor Theologie in de varianten deeltijd en voltijd en de master Leraar Godsdienst in de variant deeltijd, studenten een studieprogramma aanbieden dat aansluit bij de landelijk vastgestelde opleidingsprofielen. Verder zijn de studieprogramma's actueel en sluiten zij aan bij de eisen die het beroepenveld stelt aan afgestudeerden van deze opleidingen. Een sterk punt van de opleidingen vormt het team docenten dat vakinhoudelijk en vakdidactisch onderwijs op de vereiste niveaus, Ad, bachelor en master verzorgt. Studenten zijn tevreden over hun docenten. Het toetsproces is adequaat vormgegeven en wordt eveneens op adequate wijze uitgevoerd. Bij hun afstuderen beschikken studenten, getuige het niveau van de afstudeerwerken, over het Ad-niveau voor de Ad Pastoraal werk, het bachelorniveau voor de Theologieopleiding en de Leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst en het masterniveau bij de opleiding Master leraar Godsdienst waarmee de cirkel gesloten is van standaard 1 naar standaard 4 van het NVAO accreditatiekader.

Op basis van het bovenstaande adviseert het auditpanel de NVAO om de opleidingen Ad Pastoraal Werk in de variant deeltijd, de bacheloropleiding Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst in de varianten deeltijd en voltijd), de bachelor Theologie in de varianten deeltijd en voltijd en de master Leraar Godsdienst in de variant deeltijd van de Christelijke Hogeschool Ede opnieuw te accrediteren voor de periode van zes jaar.

6. AANBEVELINGEN

Aanbeveling Theologie:

- Zorg dat je ontwikkelingen in het 'kerkveld', ook het niet-traditionele kerkelijk c.q. het buitenkerkelijke veld', volgt en daarbij afvraagt wat dit betekent voor iedere opleiding afzonderlijk. Voorbeelden:
  - Het landelijk project rondom Geestelijke Verzorging Thuis en de verbinding met opleidingen zo als Verpleegkunde en Social Work biedt de opleidingen kansen zich verder te ontwikkelen. Zorg dat je hiertoe voldoende personeel tot je beschikking hebt die de vier opleidingen op dit terrein kunnen voeden met inhoud.
  - Besteed aandacht aan de positie van de hbo-theoloog op de arbeidsmarkt. Versterk daartoe zijn profiel en communiceer hierover actief met het werkveld.

Aanbeveling GL:

De beide lerarenopleidingen, bachelor en master, kunnen nog meer werken vanuit vakdidactische modellen alsmede meer aandacht besteden aan het vakdidactisch redeneren. Neem dit explicieter op dan dat dit thans het geval is in de leeruitkomsten. Het gaat hierbij om de zichtbaarheid van de didactische component in de leeruitkomsten.

Aanbevelingen Theologie en GL:

- De werkdruk blijft een punt van aandacht, ook na de invoering van het nieuwe curriculum; dan vraagt de *fine tuning* van het curriculum om ruime aandacht.
- Blijf aandacht besteden aan de kenniscomponent binnen de vier opleidingen en versterk het contact met de werkveldplekken.

BIJLAGE I**Scoretabel**

Scoretabel paneloordelen Christelijke Hogeschool Ede hbo-bachelor Theologie voltijd/ deeltijd	
Standaard	Oordeel
Standaard 1. De beoogde leerresultaten	Voldoet
Standaard 2. Onderwijsleeromgeving	Voldoet
Standaard 3. Toetsing	Voldoet
Standaard 4. Gerealiseerde leerresultaten	Voldoet
Algemeen eindoordeel	Positief

Scoretabel paneloordelen Christelijke Hogeschool Ede hbo-bachelor Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst voltijd/ deeltijd	
Standaard	Oordeel
Standaard 1. De beoogde leerresultaten	Voldoet
Standaard 2. Onderwijsleeromgeving	Voldoet
Standaard 3. Toetsing	Voldoet
Standaard 4. Gerealiseerde leerresultaten	Voldoet
Algemeen eindoordeel	Positief

Scoretabel paneloordelen Christelijke Hogeschool Ede Associate degree Pastoraal Werk deeltijd	
Standaard	Oordeel
Standaard 1. De beoogde leerresultaten	Voldoet
Standaard 2. Onderwijsleeromgeving	Voldoet
Standaard 3. Toetsing	Voldoet
Standaard 4. Gerealiseerde leerresultaten	Voldoet
Algemeen eindoordeel	Positief

Scoretabel paneloordelen Christelijke Hogeschool Ede hbo-masteropleiding Leraar Godsdienst deeltijd	
Standaard	Oordeel
Standaard 1. De beoogde leerresultaten	Voldoet
Standaard 2. Onderwijsleeromgeving	Voldoet
Standaard 3. Toetsing	Voldoet
Standaard 4. Gerealiseerde leerresultaten	Voldoet
Algemeen eindoordeel	Positief

BIJLAGE II   Programma, werkwijze en beslisregels

Auditprogramma

Beperkte Opleidingsbeoordeling t.b.v. Ad Pastoraal Werk (deeltijd), B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst (deeltijd, voltijd), B Theologie (deeltijd, voltijd) en M Leraar Godsdienst (deeltijd). Christelijke Hogeschool Ede.

Auditdata: 12 en 13 december 2023.

Dag 1

Tijd (uur)	Onderdeel en gespreksdeelnemers
8.45-9.45 uur	Ontvangst panel P 0.161
9.45-10.30 uur	Rondleiding door studenten & welkom (Opleidingsdirecteur)
10.30- 11.30	Gespreksronde 1: Opleidingsmanagement
60 minuten	<i>Opleidingsdirecteur Studies:</i> Ba Theologie, GL, Ad PW, Ma GL <i>Curriculumteam:</i> <ul style="list-style-type: none"> • CT voorzitter en docent • lid, en coördinator DTO- Theologie/GL, leidinggevende • lid en expertiseteam Theologie • lid en portefeuillehouder studentbegeleiding • docent en coördinator Master <i>Lectoraat:</i> <ul style="list-style-type: none"> • lector Theologie
11.30-12.00	Pauze/intern overleg panel
12.00-13:00 60 minuten	Gespreksronde studenten gedurende de lunch
13.00-13.30	Pauze/intern overleg panel
13.30-14:30	Gespreksronde 2: Werkveld
60 minuten	<ul style="list-style-type: none"> • lid CT en relatiemanager • lid CT en relatiebeheerder GL • werkveldpartner GL - Afdelingsleider VMBO, docent godsdienst, mens & religie aan de GSR • werkveldpartner Theologie, directeur HGJB • alumnus Ba Theologie en kopopleiding, docent godsdienst • alumnus GL Master, docent
14.30-15:00	Pauze
15.00-15.30	Intern moment panel
15.30-16.00	<i>Pending Issues</i>
16.00	Einde eerste dag

Dag 2

Tijd (uur)	Onderdeel en gespreksdeelnemers
09.15-9.30	Ontvangst panel (in vergaderruimte P0.161)

Tijd (uur)	Onderdeel en gespreksdeelnemers
09.30-10.30	Gespreksronde 3: Docenten¹
60 minuten	<ul style="list-style-type: none"> • docent Ba theologie vt/dt • docent GL • docent Ad/Ba theologie • docent eindfase • docent, specialist ervaringsleren • docent Master
10.30-11.00	Pauze/ intern overleg panel
11.00-12.00	Gespreksronde 4: Examencommissie en opleidingscommissie
60 minuten	<p><i>Examencommissie:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • voorzitter Examencommissie en docent • secretaris Examencommissie en docent <p><i>Opleidingscommissie:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • voorzitter Opleidingscommissie • student-lid VTO Opleidingscommissie • student-lid VTO Opleidingscommissie • student-lid DTO Opleidingscommissie <p><i>Curriculumteam/kwaliteitszorg:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> • CT-voorzitter en docent • lid en coördinator DTO- Theologie/GL, leidinggevende
12.00-12.30	Open spreekuur
12.30-13.00	Lunch & Pauze
13.00- 14.00	Interne bespreking en oordeelsvorming door het panel
14.00-15.00	Terugkoppeling
15.00-16.00	Ontwikkelgesprek

NB. In verband met de privacywetgeving zijn hier uitsluitend de functies/rollen van gesprekspartners opgenomen. De namen van de gesprekspartners zijn bij de secretaris van het auditpanel bekend.

Werkwijze

Bij de beoordeling van de betreffende opleiding is uitgegaan van het door de NVAO vastgestelde 'Beoordelingskader accreditatiestelsel hoger onderwijs Nederland' van september 2018. Daarin staan de standaarden vermeld waarop het auditpanel zich bij de beperkte opleidingsbeoordeling van een opleiding moet richten en de criteria aan de hand waarvan het auditpanel zijn oordeel over de opleiding moet bepalen.

De secretaris lichtte het auditpanel voorafgaand aan de visitatie uitgebreid voor over het beoordelingskader en de -procedure en over de van hen verwachte attitude voor, tijdens en na de visitatie. Tevens zorgde de secretaris voor een kalibratie van het auditpanel door de interpretatie van de standaarden, de oordelen en de beslisregels door te nemen. Tijdens het audittraject bewaakte de secretaris de correcte procesgang, zag erop toe dat het oordeel van het auditpanel conform het kader tot stand kwam en ondersteunde het proces van de oordeelsvorming.

Op basis van de door opleiding geleverde documentatie heeft het auditpanel zich een beeld kunnen vormen van de primaire en secundaire processen van de betreffende opleiding. Voorafgaand aan het locatiebezoek vond een voorbereidend intern paneloverleg plaats waarin het auditpanel het informatiedossier en de onderliggende documenten besprak. Bovendien

¹ Onder de 'docenten' is minimaal één docent aanwezig die het laatste vak aanbiedt en hierdoor hij/zij scherp heeft op elke minimaal eindniveau de student moet afstuderen.

zijn de bevindingen van het auditpanel over de eindwerken tijdens het vooroverleg onderling gedeeld.

De visitatie was gericht op een verificatie van de bevindingen uit de documentenanalyse en het verkrijgen van aanvullende informatie over de inhoud van het programma. Dit geschiedde door gesprekken met vertegenwoordigers van de opleiding, studenten en het werkveld, die waren te kenschetsen als 'gesprekken tussen vakgenoten'.

De verificatie door het auditpanel geschiedde door verscheidene malen hetzelfde onderwerp met verschillende geledingen te bespreken en aan de hand van additionele documentatie en - daar waar het de huisvesting en de materiële voorzieningen betreft- ook door eigen waarneming.

Na overleg met de betreffende opleiding heeft het auditpanel met in achtneming van de daartoe strekkende regels van de NVAO en op basis van zijn documentanalyse en de daaruit voortvloeiende specifieke aandachtspunten de keuze van de gesprekspartners vastgesteld.

Het auditpanel bood studenten, docenten en andere betrokkenen bij de opleiding die niet waren opgenomen in het programma van het locatiebezoek, de gelegenheid om zaken onder de aandacht te brengen die zij van belang achten voor de beoordeling. Het auditpanel heeft geconstateerd, dat de betreffende opleiding de mogelijkheid daartoe tijdig en op correcte wijze bij hen onder de aandacht heeft gebracht en hen heeft geïnformeerd over hoe zij contact konden opnemen met de secretaris van het auditpanel. Het auditteam ontving geen reactie.

Afstemming deelpanels binnen het cluster

De visitatie binnen dit cluster is uitgevoerd door het visitatiebureau Hobéon. Afstemming tussen alle deelpanels heeft allereerst plaatsgevonden door de instructie die de panelleden krijgen met betrekking tot het beoordelingskader. Daaraan voorafgaand is de afstemming geborgd door overlap in de bezetting tussen alle deelpanels, zo is de voorzitter van de auditpanels identiek. Daarnaast is, rekening houdend met het feit dat elke opleidingsbeoordeling een individuele beoordeling betreft, vanuit de overlap in de bezetting, waar relevant voortschrijdend gereflecteerd op vorige bezoeken binnen deze visitatiegroep. Verder wordt de afstemming tussen de auditpanels geborgd door de ondersteuning van zo veel mogelijk dezelfde secretaris vanuit Hobéon als en door de inzet van getrainde voorzitters.

Het oordeel van het auditpanel vastgelegd in een conceptrapport werd aan de opleiding voorgelegd voor een toets op eventuele feitelijke onjuistheden.

Beslisregels

Volgens de NVAO-Beslisregels Accreditatie kan een standaard 'voldoet', 'voldoet ten dele' of 'voldoet niet' scoren. Hobéon heeft de beslisregels toegepast, zoals deze zijn opgesomd in het 'Beoordelingskader accreditatiestelsel hoger onderwijs Nederland, September 2018'.

Wanneer er sprake is van verschillende varianten van een opleiding (bijvoorbeeld: voltijd, deeltijd en duaal), dan moet uit de beoordeling blijken dat voor elke variant de kwaliteit is gewaarborgd op grond van de standaarden uit het betreffende beoordelingskader om te komen tot een positief eindoordeel over de opleiding. Het eindoordeel over de opleiding luidt: 'positief', 'positief onder voorwaarden' of 'negatief'.

Indien een opleiding onder één CROHO-registratie wordt aangeboden op meerdere locaties, kan de opleiding alleen voor accreditatie in aanmerking komen als uit de beoordeling blijkt dat elke locatie voldoet aan de in het betreffende beoordelingskader genoemde kwaliteitsstandaarden.

Beperkte opleidingsbeoordeling

Het eindoordeel over een opleiding is in elk geval positief indien alle standaarden 'voldoet' scoren.

Het eindoordeel over een opleiding is in elk geval positief onder voorwaarden indien Standaard 1 voldoet en maximaal twee standaarden een 'voldoet ten dele' scoren, waarbij het auditpanel het opleggen van voorwaarden adviseert.

Het eindoordeel over een opleiding is in elk geval negatief indien:

- een of meer standaarden 'voldoet niet' scoren
- standaard 1 'voldoet ten dele' scoort
- een of twee standaarden 'voldoet ten dele' scoren, waarbij het auditpanel niet adviseert om voorwaarden op te leggen;
- drie of meer standaarden 'voldoet ten dele' scoren.

BIJLAGE III   Lijst geraadpleegde documenten

- Zelfevaluatierapport opleiding.
- Domeinspecifiek referentiekader en de leerresultaten van de opleiding.
- Programmaoverzicht.
- Inhoudsbeschrijving (op hoofdlijnen) van de programmaonderdelen, met vermelding van
  - leerresultaten, leerdoelen, werkvormen, wijze van toetsen, literatuur (verplicht/aanbevolen), betrokken docenten en studiepunten.
- Onderwijs- en examenregeling – OER.
- Overzicht van het ingezette personeel:
  - naam, functie, omvang aanstelling, graad en deskundigheid.
- Overzichtslijst van *alle* recente eindwerken (of van portfolio's / werkstukken waaruit het door de student bereikte eindniveau kan worden afgeleid).
- Jaarverslag examencommissie en verslagen opleidingscommissie.
- Toetsopgaven en beoordelingscriteria en normering (antwoordmodellen) en een representatieve selectie van gemaakte toetsen (presentaties, stageverslagen, assessments, portfolio's e.d.) en beoordelingen.
- Representatieve selectie van handboeken en overig studiemateriaal.

Het panel heeft van 39 studenten de eindwerken bestudeerd. In verband met de privacy zijn de namen van afgestudeerden en hun studentnummers waarvan het panel de eindwerken heeft bekeken niet opgenomen in deze rapportage. Deze zijn, evenals de titels van de eindwerken, bekend bij de secretaris van het auditpanel.

BIJLAGE IV   Panelsamenstelling

Op 13 oktober 2023 heeft de NVAO goedkeuring gegeven aan de samenstelling van het auditpanel t.b.v. de beoordeling van de opleidingen Ad Pastoraal Werk (deeltijd), B Opleiding tot leraar voortgezet onderwijs van de tweede graad in Godsdienst (deeltijd, voltijd), B Theologie (deeltijd, voltijd) en M Leraar Godsdienst (deeltijd) van de Christelijke Hogeschool Ede onder het nummer PA-1595. Deze opleiding behoort tot onderstaande visitatiegroep.

Naam visitatiegroep:	Hbo Theologie en Levensbeschouwing
----------------------	------------------------------------

De secretaris van het auditpanel beschikt over nadere informatie over de samenstelling en expertise van de panelleden die in bovengenoemde visitatiegroep zijn ingezet.

In onderstaande tabel volgen korte functiebeschrijvingen van de panelleden die deelnamen aan het auditpanel van de in dit beoordelingsrapport beschreven opleiding.

Naam	Rol	Korte functiebeschrijvingen
Drs. R.B. van der Herberg	Voorzitter	Lead auditor voor accreditaties in het hoger onderwijs
Dr. P.I.M. de Haan	Lid	Founding Partner Kadans, interim manager Hoger Onderwijs
E.J. Hazeleger BSc	Lid	Beleidsadviseur Vitale Roeping en Consulent Mobiliteit bij de dienstenorganisatie van de Protestantse Kerk
J. Quartel MA		Vakdidacticus godsdienst/levensbeschouwing aan de lerarenopleiding van de VU Amsterdam en de iPABO Amsterdam
S. Elgersma	Studentlid	Student Bachelor Theologie, Hogeschool Windesheim
Drs. G.W.M.C. Broers	Secretaris	NVAO gecertificeerd secretaris

De door alle panelleden ondertekende onafhankelijkheids- en geheimhoudingsverklaringen zijn in het bezit van Hobéon. In deze verklaring verklaren de panelleden gedurende ten minste vijf jaar voorafgaand aan de audit geen zakelijke noch persoonlijke binding te hebben gehad met de betrokken instelling - anders dan die in het kader van de werkzaamheden als lid van het auditpanel van het evaluatiebureau -, die een onafhankelijke oordeelvorming ten positieve of ten negatieve zou kunnen beïnvloeden.

Hobéon

Lange Voorhout 14
2514 ED Den Haag
+31 (0)70 30 66 800
info@hobéon.nl
www.hobéon.nl